

DOKTRİN VE DANIŞTAY KARARLARI İŞİĞİNDA İDARİ YARGI MERCİLERİNİN ÖZEL HUKUK KURALLARINA BAŞVURABİLMESİ

*In the Light of the Doctrine and the Decisions of the Council of State,
Administrative Courts' Ability to Apply to Private Law Rules*

Abdulvahap DARENDELİ*

Özet

Özel hukuka göre daha genç bir hukuk disiplini olan idare hukuku ve idari yargının medeni hukuk ve hukuk yargılaması ile etkileşimi ve yakınlaşmaları doğal karşılanmaktadır. Ayrıca, hukukun genel ilkelerinin uygulanması ve korunmasında her iki disiplin açısından etkileşim de kaçınılmaz olmaktadır. Doktrinde ve yargısal kararlarda, yargılama usul kuralları dışında özel hukuk kuralları ve ilkelerinin idari yargı uygulamasında da geçerli olduğu kabul görmektedir. Bu noktada idari yargı mercilerinin kendi sorumluluk ilkelerini belirlemekte serbest olmasına karşın; idari yargının görevine giren sorumluluk davasını sonuçlandırmak için medeni hukuk kurallarını uygulayabileceği gibi diğer özel hukuk kurallarına da atıf yapabileceği veya haksız fiil yahut sözleşmeden doğan sorumluluk konularında açıkça Medeni, Borçlar, Ticaret Kanunu maddelerine göndermede bulunabileceği artık doktrinde ve uygulamada içtihatlarla konu edilmektedir. Ancak söz konusu kurallar ve ilkelerin aşırılığa gitmeden, bu konuda ihtisaslaşmış olan idari yargı mercileri tarafından yorumlanması ve ortaya konulması da bir gereklilik olarak görülmelidir.

Anahtar Kelimeler: İdari yargı, medeni yargı, özel hukuk kuralları, sözleşme, atıf

Abstract

It is natural that administrative law and administrative justice, which are younger disciplines of law compared to private law, interact and converge with civil law and civil litigation. Among the subjects where private law rules, principles and concepts are frequently resorted to in administrative litigation, the first is the issue of administrative liability. At this point, it is now accepted without discussion in doctrine and practice that the administrative judge is free to determine his/her own liability principles; that he/she can apply civil law rules to conclude liability cases falling within the scope of the administrative justice's duty, as well as refer to other private law rules, or that he/she can explicitly refer to the articles of the Civil Code and the Code of Obligations or the articles of the Commercial Code in matters of tort or contractual liability. In this context, it should be seen as a necessity that the rules in question are interpreted and put forward by the administrative judiciary, which is specialized in this matter, without going to extremes.

Keywords: Administrative law, civil procedure, private law principles, contract, attribution

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 20.07.2025

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 30.10.2025

* Doç Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku ve İdari Yargı Ana Bilim Dalı, Gaziantep - Türkiye, abdulvahap.darendeli@hku.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5148-8152>

GİRİŞ

İdari rejimi benimseyen ülkemizde, kural olarak idari uyuşmazlıklara; özel hukukta öngörülme-yen bir takım kamu gücü ayrıcalıklarının ve yükümlülüklerinin bulunduğu, özel kişilerin tabi olduğundan farklı, özel hukuk karşısında **otonom** niteliğe haiz hukuk kuralları uygulanmaktadır.¹

İdarenin idare hukuk alanında yaptığı işlem ve eylemlerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların, ihtisas mahkemeleri olan idari yargı mercilerince İdari Yargı-lama Usulü Kanunu kurallarına göre karara bağlanması esas olmakla birlikte, idarenin faaliyet alanlarının günümüzde çeşitlenmesi, çoğalması, idarenin iş-lemeleri ile özel hukuk işlemlerini bağlantılı hale getirmiş, idari yargı mercileri önlerine gelen davalarda özel hukuku da ilgilendiren sorunlarla karşı karşıya gelmiş bulunmaktadır.

Ayrıca günümüzde; yargılama hukukunda geçerli olan kuralların, muhakeme süreçlerinin başlangıcından sona ermesine kadar geçen farklı aşamalarında muhakeme özneleri arasında kurulan iletişim ağı ve bu iletişimin işleyişi ile ilgili **benzerlik gösteren kurallardan oluştuğu kabul edilmektedir.**²

Nitekim Anayasa Mahkemesi içtihadında; idari davalarda yargı merciinin yönlendirdiği kendine has yargılama usulü söz konusu olmakla birlikte, Anayasa md. 138/1’de yer alan “Hakimler (...): hukuka uygun olarak hüküm verirler” hükmünün; bütün yargılama usulleri açısından bağlayıcı olduğu gibi, hakimin hükmünü verebilmesi için başvurulacak gerekli tedbirlerinin tümünü içerdiği ifade edilmektedir.³

Bu doğrultuda çalışmamızın **ilk bölümünde**; medeni yargı (özel hukuk) - idari yargı etkileşiminin doktrinsel ilkeler açısından tarihi süreçleri ile Fransa ve Türkiye örnekleriyle etkileşimin boyutları gösterilmeye çalışılmaktadır.

Anayasal ilkeler ve yasal dayanaklar başlığı altında incelenen **ikinci bölümde**; idari kanunlar ve bu kanunlar dışında kalan ancak kendisine atfı yapılan Türk Medeni, Türk Borçlar, Türk Ticaret Kanunu gibi kod normlarla özel hukuk alanına ait bazı örnek kanun (İş Kanunu ve Sosyal Güvenlik Kanunu gibi) hükümlerine bilinirlik ve belirlilik kazandırılması amaçlanmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarından önemli alıntıların gerçekleştirildiği üçüncü bölümde, konuya ilişkin norm denetimi ve bireysel başvuru kapsamında AYM’nin kararları yanında bu çalışmanın odak noktasını oluşturan özel hukuk kural ve ilkelerine atıflar (göndermeler) içeren

¹ Kemal Gözler ve Gürsel Kaplan, İdare Hukuku Dersleri (23. güncellenmiş bs Ekin Basın Yayın Dağıtım 2021) 36.

² Tekin Akıllıoğlu, ‘Adalet Kavramı ve İnsan Hakları’ in Adnan Güriz (ed), *Adalet Kavramı* (Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları 1994) 38.

³ Anayasa Mahkemesi, E 1990/40, K 1991/33, 1 Ekim 1991, <www.hukukturk.com> erişim 18 Mart 2021.

Danıştay idari dava ve vergi dava daireleriyle dava daireleri kurulunun güncel kararları, gerekçeleri ve bu kararlardaki ilke ve müesseselere dikkat çekilmektedir.

Söz konusu örnek Danıştay içtihatlarının seçiminde, yargılama bütünlüğü ilkesi göz önünde bulundurularak, özel hukuk ve idari yargı uygulama alanında usul ekonomisi yönünden de olumlu sayılacak değerlendirmeler ve tespitler içeren güncel, ilkesel içtihat örneklerinin tercihi ve gayreti içinde olunmuştur.

I. TÜRK İDARİ YARGI REJİMİNDE İDARİ YARGI - MEDENİ YARGI ETKİLEŞİMİ VE ÖZEL HUKUK KURALLARINA BAŞVURULABİLMESİ

A. TARİHSEL SÜREÇTE MEDENİ YARGI-İDARİ YARGI ETKİLEŞİMİ

1. FRANSIZ HUKUKUNDA

Fransa'da tarihi süreçte idari yargının adli yargıdan ayrılması beraberinde hukuk ikiliğini de getiren köklü bir kopuş olarak değerlendirilmektedir. İdarenin hukuka uygunluğunu denetlemekle yola çıkan idari yargı mercileri, yazılı hukukta bu denetimin nasıl ve hangi esaslara istinaden yapılacağına dair hiçbir cevap olmaması karşısında karşılaştıkları boşluğu kendi yarattıkları sorunlarla ve içtihadi kurullarla doldurmak zorunda kalmışlardır.

Bununla birlikte ilk tecrübeler, 1818 yılında adli makamlara yasaklanan bu yeni alanın o zamana kadar bilinen ihtilaflardan, yani özel hukuktan farklı bir mahiyet arz ettiğini göstermiştir. Code Civil'in, 1855'te verilen kararlar ilgili kurallarının fertler arası ilişkileri düzenlemek itibarıyla bağlayıcı olmadığı kararlaştırılmış ve takip eden süreçte söz konusu sınırlama ve yasaklamaların, devlet dışındaki diğer kamu tüzel kişileri ile kolluk faaliyeti ve idari sözleşmeler gibi farklı alanlara da teşmil edilmiştir.

Code Civil'in saf dışı bırakılması sonrası yaratılan boşluğun doldurulması için yapılan idari kanun düzenlemelerinin değişkenliği ve yetersizliği, idari mercileri normu aşan hukuk yaratma faaliyetine mecbur bırakmıştır.⁴

Fransız Danıştayı, yıllar içinde geliştirdiği içtihatlarla, idare hukukunun otonomisinin idari yargıcın uygulayacağı kuralların muhteva değil, amaç bakımından özgün olmasını tercih edebileceği aşamasında, idari yargıcın anoloji, mefhumu muhalif ve evleviyet gibi yollarla Code Civil hükümlerinden yararlanabileceğine karar vermiştir.⁵

⁴ Vasfi Raşit , Sevgi, "İdare Hukukunda Önemim Umumi Hizmete veya Amme Velayetine Verilmesi Üzerinde Gözükten Tartışmalar". Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 6, sy. 2 sf.4 (Mayıs 1949).

⁵ Detaylı Bilgi İçin BKZ. Alperen Halim Çırak, 'Tarihi Süreçte Kamu Hizmeti Anlayışının Dönüşümü' (2021) 18(2) *Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi* 65–70. Conseil d'État, 6 Nisan 2011, *FACT Ajaccio Diesel*, aktaran Truchet, *Droit Administratif* (2012) 33.

2. TÜRK HUKUKUNDA

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarında, Uyuşmazlık Mahkemesi Fransa'daki uygulamanın etkisi nedeniyle idare hukukunun özel hukuk kurallarıyla, Medeni Kanun ve Borçlar Kanunu ile bağlı olmadığına hükmetmiştir.⁶

Bu doğrultuda ülkemiz uygulamasında Danıştay'ın ihlal edilen haklardan dolayı tazminat talepleri hakkında idari kanun hükümlerinde yeterince açıklık bulunmadığı hallerde reddetmek usulünü tercih ettiği doktrinde ifade edilmektedir.⁷

Ancak yine aynı dönem Türk idare hukuku doktrininde bu durumun, yani hususi hukukun kurallarının uygulanmaması ve idari mevzuatta boşlukların bulunmasının idari yargı hakimini gerçek anlamıyla hukuk kuralları koymaya zorladığı şeklinde tespitler yapıldığını görmekteyiz.⁸

Zira aynı tarihlerde yürürlükte bulunan mülga 521 sayılı Danıştay Kanunu 21. maddesi gerekçesinde; tam yargı davaları ile özel hukuktaki tazminat davalarının benzerliği ifadelerine yer verilerek, idari eylemlerden kaynaklanan **tam yargı davalarının özel hukuktaki haksız fiillerden kaynaklı tazminat davalarına benzediğine işaret edildiği** anlaşılmaktadır.⁹

Fransa uygulamasında yaşanan gelişim ve değişimler ışığında ülkemizde de Danıştay kararlarında ifade edildiği gibi, "idari mevzuatın yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan boşluğun, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 1. maddesinde yer alan kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hakim örf ve adet hukukuna göre, bu da yoksa kendisini kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiye ona göre karar verir hükmü esas alınarak idari yargı mercilerince doldurulmasının gereklilik olduğu"¹⁰ şeklindeki içtihat yoluyla aşıldığı görülmektedir.

B. GÜNÜMÜZDE İDARİ YARGI-ÖZEL HUKUK ETKİLEŞİMİ¹¹

1. İDARİ YARGI - HUKUK MUHAKEMELERİ USULLERİ ETKİLEŞİMİ

İdari yargının özel hukukla etkileşim alanları olarak nitelendirilebilecek konuların başında hiç şüphesiz **yargılama usulleri arasındaki etkileşim** gelmektedir.

⁶ Uyuşmazlık Mahkemesi, E.1948/4 K. 1948/9, 13.04.1948, Resmi Gazete, 16.08.1948, Sayı: 6983.

⁷ Sıddık Sami Onar, İdare Hukukunun Esasları, cilt 3 (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1966) 1693.

⁸ Hamza Eroğlu, İdare Hukuku (4. bs, Ankara, Turhan Kitabevi Yayınları 1985) 29.

⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi, *tbbm.gov.tr*, <https://www.tbmm.gov.tr> erişim tarihi: 28 Haziran 2025.

¹⁰ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 25 Nisan 2012 tarihli 2012/801 karar sayılı kararı. *Danıştay Dergisi*, 2012, Sayı: 130, s. 23-33, Y. 2255.

¹¹ Güncel İdari Yargı özel hukuk etkileşiminin kapsamı ve boyutları için Bkz. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku ve Medeni Hukuk Etkileşimi Sempozyumu (09.05.2025), <https://hukuk.istanbul.edu.tr/tr/etkinlik/idare-hukuku-ve-medeni-hukuk-etkilesimi-sempozyumu-5500660067006D0042002D006500410054004400760039007900700046006200610041004F003200370077003200>.

Zira idari yargı yerlerinin yargılama yaparken izlemeleri gereken usul kurallarını içeren esas kanun olan 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre oldukça kısa bir kanun olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

Bu nedenlerle, İdari Yargılama Usulü Kanunu 31. maddesi doğrultusunda, Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nda yer alan 16 ayrı usul hükmüne yapılan atıfların (göndermelerin), yargılama usulleri arasında yöntem birliğini sağlamak ve hukuk usulü yargılama tecrübe ve içtihat birikiminden yararlanmak amacıyla yapıldığı doktrinde kabul edilmektedir.¹²

Diğer taraftan, İdari Yargılama Usul Kanunu'nda düzenlenmemiş ve atıf yapılmamış olmasına rağmen kesin hüküm ve bekletici mesele ile ilgili olarak HMK hükümlerinden faydalanma uygulaması da sürdürülmektedir.¹³

Ancak idari yargı doktrini, yargısal içtihatlar ve mevcut düzenlemeler muvacehesinde hukuk yargılamasına ilişkin ilke ve kuralların idari davaların niteliğine uygun düştüğü ölçüde idari yargılama usulünde geçerli olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir.¹⁴

2. İDARİ YARGILAMA - ÖZEL HUKUK KURALLARI ETKİLEŞİMİ

Türk idari yargı rejiminde, **idari yargının usul kuralları dışında maddi kurallarını oluşturan** ve idari organların teşkilatlanmasını, yetki ve görevlerini, çalışma usullerini izah eden kurallar olarak tanımlanan **idari kanunlar**, idare hukukunun özelliklerini içeren kanunlar olarak görülmektedir.

Ancak, “idari kanunlar” adı verilen mevcut düzenlemelerin yetersizliği ve değişkenliği göz önünde bulundurulduğunda, idari yargının normatif hukuk oluşturma işlevinin günümüzde de geçerli olduğunun kabulüyle içtihadi niteliğinin sürdürülmesinde müşahhas düzenlemelere, hükümlere ve hukukun genel ilkelerine de ihtiyaç duyulduğu bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer taraftan, idarenin etkinliklerinin çeşitlenmesi ve küreselleşme olgusu karşısında ekonomik ve ticari faaliyetlerinin çoğalması ile idari yargının konusu olan hukuki uyumsuzluklarda idare hukuku ve özel hukuk boyutunun iç içe geçtiği gerçeğine günümüzde daha çok şahitlik edildiği doktrinde ifade edilmektedir.¹⁵

¹² Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdari Yargılama Hukuku* (Savaş Yayınevi, Ankara 2019) 1426.

¹³ Ancak bu çalışmanın konusu, sözü edilen usul kuralları ve ilişkileri dışında yer alan maddi alana ilişkin özel hukuk kuralları ve ilkeler olduğu göz önünde bulundurularak bu kısa bilgi ile yetinilmektedir.

¹⁴ Ramazan Çağlayan, *İdari Yargılama Hukuku* (16. bs, Seçkin Yayınevi 2024) 249.

¹⁵ M Kutlu Gürsel, *İstanbul Menkul Kıymetler Borsası: İdare Hukuku Açısından Bir İnceleme* (Turhan Kitabevi 2003) 15–16.

II. İDARİ YARGIDA ÖZEL HUKUK KURALLARINA BAŞVURULABİLMESİ

A. TÜRK İDARİ YARGILAMA HUKUKU DOKTRİNİNDE

Türk İdari Yargılama Hukuku doktrininde, idari yargı mercilerinin bazı hâllerde özel hukuk hükümlerini uygulamak zorunda kaldığı, örneğin ehliyet konusunu özel hukuk kurallarına göre çözdüğü, yine idarenin sorumluluğu konusunda özel hukuk kavram ve kurallarını idare hukukunun özelliklerini dikkate alarak kullanmak durumunda olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bazı hâllerde idari yargı mercilerinin özel hukuk hükümlerini göz önünde bulundurması gerektiğine işaret edilmektedir.¹⁶ Diğer taraftan özel hukuk alanıyla etkileşen idari işlemler olabileceği, idari işlemle özel hukuk işlemi arasında sıkı bir ilişki bulunabileceği şeklinde görüşler ileri sürülmekte,¹⁷ buna karşın kimi durumlarda da adli yargı mercilerinin de idare hukuku kurallarını uygulamak zorunda kaldığı söylenmektedir.¹⁸

İdari yargı mercilerinin özel hukuk kuralları ve ilkelerine başvurmak durumunda kaldığı ilk hususun, yargılama faaliyetinin ilk inceleme aşamasında davanın idari nitelikte olup olmadığını belirlerken özel hukuk kurallarını da gözden geçirmesi olduğundan şüphe bulunmamaktadır.¹⁹

Yargılama faaliyetinin esasına ilişkin süreçte ise günümüzde yoğunlaşan ve çeşitlenen özel hukuk-idare hukuku etkileşimi doğrultusunda özel hukuk kuralları ve ilkelerine müracaatın yargısal bir zorunluluk haline gelebildiği görülmektedir.

Örneğin 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'nun 26. maddesinde, yüklenici açısından «mücbir sebepler dışında, ihale dokümanı ve sözleşme hükümlerine uygun olarak taahhüdünü yerine getirmemek» yasak davranışlar içinde sayılmakta; 26. maddede de bu yasağı ihlal eden hakkında «ihalelere katılmaktan yasaklama» kararı verileceği öngörülmektedir. Bu nedenle, ihalelere katılmaktan yasaklama işlemi denetleyen idari yargı mercileri, söz konusu işlemin hukuka uygunluğunu değerlendirirken, taraflar arasındaki sözleşmeye aykırılık olup olmadığını özel hukuk kurallarına göre incelemek zorunda kalmaktadır.²⁰ Çünkü yürürlükteki pozitif hukukta, kamu ihale sözleşmeleri niteliği gereği kategorik olarak özel hukuk sözleşmeleri kapsamında değerlendirilmektedir.

Ayrıca Türk Borçlar Kanunu'nun 55/2. maddesi düzenlemesine ilişkin doktrinde farklı yaklaşımlar olduğu ifade edilmekle birlikte, idari yargılama hukukunu

¹⁶ Murat, SEZGİNER, İptal Davasının Uygulama Alanı Bakımından Ayrılabilir İşlem Kuramı, Ankara 2000, Yetkin Yayınları. s.93

¹⁷ Tekin Akıllıoğlu, 'Ticaret Bakanlığının Anonim Ortaklık Ana Sözleşme Değişikliğine İzinin Çıkardığı Yönetim Hukuku Sorunları' (BATIDER, Cilt 10, Sayı 2, 2018) 467, 469..

¹⁸ Ethem Atay, İdare Hukuku (Turhan Kitabevi 2012, Ankara) 25.

¹⁹ Dilşat Yılmaz, 'İdare Hukuku ve Özel Hukuk Arasında Yarışma mı Uzlaşma mı?' (2013) 4(2) *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17.

²⁰ Yılmaz (n 19) 172

ve dolayısıyla idari yargı yerlerini yakından ilgilendiren bir düzenleme olarak kabul edilmektedir.²¹

Ancak yeni dönem hukuki çalışmalarda ise, yukarıdaki değerlendirmeler dışında özel hukuk-idari yargı etkileşimini zorunlu kılan kurallar, ilkeler, yargı kararları ve yorumları göz önünde bulundurulmakla birlikte özellikle yargılama ilkeleri açısından yargılamanın bütünlüğü ve idari yargının özgünlüğü ilkelerine de vurgu yapıldığına tanıklık etmekteyiz²².

1. YARGILAMANIN BÜTÜNLÜĞÜ İLKESİ AÇISINDAN

İdarenin idare hukuk alanında yaptığı işlem ve eylemlerinden kaynaklanan sorunların uzmanlaşmış idari yargı yerleri tarafından 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Kanunu'na göre çözümlenmesi esas olmakla birlikte idarenin faaliyet alanlarının günümüzde çeşitlenmesi, çoğalması, idarenin işlemleri ile özel hukuk işlemlerini bağlantılı hale getirmiş, idari yargı yerleri önlerine gelen uyuşmazlıklarda özel hukuk sorunlarıyla karşı karşıya gelmiştir.

Anayasa Mahkemesi yerleşik içtihadında, idari davalarda yargı yerinin yönlendirdiği kendine özgü yargılama yöntemi söz konusu olmakla birlikte Anayasa md. 138/1'de²³ yer alan "Hâkimler (...) hukuka uygun olarak hüküm verirler" kuralının tüm yargılama usulleri açısından geçerli olduğu, hâkimin hükmünü verebilmesi için ne gibi önlemler almak gerekliyse bunların tümünü içerdiği belirtilmektedir.²⁴

Doktrinde ifade edildiği üzere günümüz yargılama hukuku öğretisinde geçerli olan kurallar göz önünde tutulduğunda, doğru ve adil yargılama süreci, mahkeme sürecinin başlangıcından sona ermesine kadar geçen farklı aşamalarda muhakeme özneleri arasında kurulan iletişim ağı ve bu iletişimin işleyişi ile ilgili **benzer kurallardan oluşmaktadır.**²⁵

Diğer taraftan ülkemizde idari yargı uygulamasında "bekletici mesele" gibi sorunu ortadan kaldıran bir mekanizma söz konusu olmadığı için idari yargıcın idari uyuşmazlığı çözmek adına çeşitli çareler üretmesi zorunlu görünmektedir. Ayrıca anayasal bir yükümlülük olan idari yargıcın önüne gelen uyuşmazlığı çözmeye yükümlülüğü de bu mecburiyeti doğurmaktadır.

²¹ Doktrindeki farklı yaklaşımlar konusunda bilgi için bkz. Çağlayan (n13) 230–231

²² Detaylı bilgi için bkz. Muhammet Özkes., "Yargılama Bütünlüğü İçinde Medenî Ve İdari Yargıya Bakış Ve Değerlendirme". İdare Hukuku Ve İlimleri Dergisi, sy. 23 (Aralık 2024) - Mustafa Burak Yetişkin, 'Hukuk Mahkemesi Kararlarının İdare Mahkemesinde Görülen Uyuşmazlıklara Etkisi Hakkında Bir İnceleme' (2024) 72 Adalet Dergisi

²³ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (2709 sayılı Kanun, 7 Kasım 1982), <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> erişim tarihi: 28 Haziran 2025.

²⁴ Anayasa Mahkemesi, Esas No: 1990/40, Karar No: 1991/33, 1 Ekim 1991, <www.hukukturk.com> erişim tarihi: 18 Mart 2021.

²⁵ Akıllıoğlu, (n2) 38.

Söz konusu mecburiyetin ifası sürecinde ise gündeme yargılamanın bütünlüğü ilkesi gelmektedir. Adı geçen ilke doğrultusunda idari yargı mercileri, uyuşmazlığı sonlandırma konusunda öncelikle özel hukuk alanı ile etkileşen uyuşmazlık hakkında, idari uyuşmazlığı çözmeye yardımcı olma ve sınırlarını aşmamak kaydıyla özel hukuk sorunu hakkında usule ve **esasa ilişkin yorum ve değerlendirme yapabilme yetkisinin ve görevinin kabulünün gerektiği** de doktrinde ifade edilmektedir.²⁶

Diğer bir anlatımla doktrinsel temelde özel hukuk kurallarına başvurmalarının sınırı olarak idari yargının özgünlüğü öngörülürken bazen de bir gereklilik, hukuki bir imkân veya yorumda zenginlik olarak kabul edilerek idari yargılamanın bütünlüğü ilkesine vurgu yapılmakta olduğu gözlenmektedir.²⁷

2. İDARİ YARGININ ÖZGÜNLÜĞÜ İLKESİ AÇISINDAN

İdari rejimi benimseyen ülkemizde kural olarak idari uyuşmazlıklara özel hukukta öngörülmemeyen birtakım kamu gücü ayrıcalıklarının ve yükümlülüklerinin bulunduğu, özel kişilerin tabi olduğundan farklı, özel hukuk karşısında otonom niteliğe haiz hukuk kuralları uygulanmaktadır. Zira idare hukuku özel hukuktan tamamen ayrı bir hukuk dalıdır.²⁸

Bu itibarla, idarenin idare hukuku tarafından düzenlenen etkinliklerinden doğan uyuşmazlıklara bakan, medeni yargı dışında kalan ve kendine özgü kuralları olan, ayrıca kendine özgü yargılama usulleri içeren ayrı yargı düzenine, doktrinde “idari yargı sistemi” denilmektedir.²⁹

İdare hukuku bakımından, idarenin sorumluluğu özel hukuktaki sorumluluk hallerine benzemekle birlikte idare hukukundaki özellikler dikkate alınarak içtihatlarda farklı ölçütler geliştirilmektedir. AYM kararında belirtildiği üzere idari yargı yerleri yargısal içtihatlarla özel hukuk alanında hukuksal sorumluluk nedenlerini oluşturan hallerin maddi ve hukuksal çerçevesinden bağımsız olarak salt idare hukukuna özgü ilke ve gereklerle hizmet kusuru, kusursuz sorumluluk, görev sorumluluğu ve son yıllarda geliştirilen sosyal risk sorumluluğu gibi tazmin borcu doğuran hukuki sorumluluk nedenleri ile bu nedenlerin yürütülen hizmetin nitelik ve gereklerine uygun olarak değişen görünüş biçimlerine ilişkin ilke ve ölçütler geliştirmişlerdir.³⁰

²⁶ Dilşat Yılmaz, ‘İdari Hukuk ve Özel Hukuk Arasında Yarışma/Muğlaklık’ (2013) 4(2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 177–178.

²⁷ Muhammet Özkes. “Yargılama Bütünlüğü İçinde Medenî Ve İdarî Yargıya Bakış Ve Değerlendirme”. İdare Hukuku Ve İlimleri Dergisi, sy. 23 (Aralık 2024): 45-94.

²⁸ Gözler ,Kaplan (n 1) 36

²⁹ Ramazan Yıldırım, Serkan Çınarlı ve Kerim Azak, *Türk İdare Hukuku Dersleri - Cilt 1* (Adalet Yayınevi, Eylül 2024) 33.

³⁰ Anayasa Mahkemesi, Esas No: 1976/28, 25 Mayıs 1976, *Resmî Gazete*, 16 Ağustos 1976, Sayı 15.679.

İdari yargının özgünlüğü konusunda önemli örneklerinden biri olarak idari yargıda tanık dinleme olanağının bulunmaması gösterilmektedir. Danıştay uygulamasında anılan ilkeye atıf yapılarak şahit dinlenmesi ya da ifade alınması şeklinde bir yöntemin bulunmadığı ifade edilmektedir.³¹

Örneğin, idari işlemin sebep unsurunun tanıkla ispat edilmesi hususunda, sebep unsurunun kanuna dayanmasının zorunlu olduğu durumlarda tanık beyanına ihtiyaç duyulmayacağı açıktır. Bu nedenle tanık dinlenmesi kendi içinde zorlukları bulunan bir delil olarak değerlendirilebilir.

Anayasa Mahkemesi'nin 6100 sayılı HUMK 3. maddesinin iptaline³² karar vermesi sonucunda gelinen noktada, sonuç itibarıyla bir özel hukuk kuralı olan Borçlar Kanunu'nun 55. maddesindeki hükmün idari uyuşmazlıklarda sadece tazminat miktarının hesabında uygulama kabiliyeti bulunduğu, yani Borçlar Kanunu'na yapılan atfın sadece zarar miktarının belirlenmesine ilişkin hükümlerle sınırlı olduğu ve bu sınırlamalar içerisinde uygulama kabiliyeti bulunacağı da doktrinde kabul edilmektedir.³³

Zira Anayasa Mahkemesi'nin anılan kararında Borçlar Kanunu hükümlerinin tümünün uygulanmasını zorunlu kılmamanın söz konusu olmadığı tespit edilerek, itiraz konusu kuralın yürürlüğe girmesinden önce olduğu gibi günümüzde de idarenin sorumluluğunun yargı içtihatlarıyla oluşturulan kusur ve kusursuz sorumluluk ilkelerine göre belirleneceği (**idari yargının özgünlüğünü**) açıkça vurgulanmaktadır.³⁴

Bu doğrultuda, idari yargının özel hukukla etkileşim alanında olan konularda Borçlar Kanunu özel hükmüne göre hesaplanacak zararların kapsamında Danıştay'ca yeni ve özgün bir yaklaşım benimsendiği görülmektedir. Söz konusu yaklaşımda manevi tazminata hükmedilmesinde kişinin yaşadığı elem ve üzüntünün tatmin edilmesi amacının yerini, olayın ağırlığı ortaya konularak **benzer olayların bir daha yaşanmaması için caydırıcılık sağlama anlayışı almış bulunmaktadır.**³⁵

Doktrinde Danıştay'ın bu yaklaşımıyla sorumluluk bakımından zarar koşulu saydamlaştırılarak, hukuka aykırı davranan idarenin adeta tazminat ödemek

³¹ Nida Malbeği, M. Ayçe Özmeriç, 'İdarenin Sözleşme Akdetme Zorunluluğu ve Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluğu' (2020) 2 *Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 145.

³² Anayasa Mahkemesi, Esas No: 2014/94, Karar No: 2014/160, 22 Ekim 2014, *Resmî Gazete*, 4 Mart 2015, Sayı 29285.

³³ Çağlayan (n13) 231

³⁴ Anayasa Mahkemesi, 22 Ekim 2014, Esas No: 2014/94, Karar No: 2014/160, *Resmî Gazete*, 4 Mart 2015, Sayı 29285.

³⁵ Danıştay 15. Dairesi, Esas No: 2013/11764, Karar No: 2018/3886, Karar Tarihi: 19 Nisan 2018, *Danıştay Dergisi* 149, 282.

Danıştay 15. Dairesi, Esas No: 2017/61, Karar No: 2017/7694, Karar Tarihi: 21 Aralık 2017.

suretiyle cezalandırılması şeklinde özgün bir tutum ortaya koyduğu yorumu yapılmaktadır.³⁶

3. İDARİ YARGININ İÇTİHADİLİĞİ İLKESİ AÇISINDAN

İdari yargılama hukuku, Anayasa'nın 2. maddesinde ifadesini bulan hukuk devleti ilkesi gereği olarak aynı zamanda içtihadı dayanan bir hukuk disiplini olma niteliğine sahiptir. İdari faaliyete konu ihtiyaçların zaman içinde çoğalması ve çeşitlenmesi ve bu ihtiyaçlara yönelik düzenlemelerin farklılık arz etmesi, yalnızca idari kanunlar ve kurallarla her somut uyumsuzluğun çözülememesine yol açmaktadır.

Ayrıca, idare hukuku alanında yetkiler doğrudan kamu düzenine ilişkin olduğu için, mevcut bir hükmün benzer bir olaya kıyas yoluyla uygulanması çoğu zaman mümkün değildir. Bu durum, idare hukukunda yargı kararlarının ve içtihatların belirleyici bir rol üstlenmesini zorunlu kılmaktadır.

İdari yargı mercileri, açık ve ayrıntılı bir düzenlemenin bulunmadığı ya da uygulanacak hukuk normunun belirsiz ve yoruma açık kavramlar içerdiği durumlarda, yorum yoluna başvurarak uyumsuzlukları karara bağlar. Bu tür yorumların zaman içinde istikrar kazanarak yerleşik hale gelmesi durumunda, "içtihat hukuku" olarak adlandırılan ilke ve kurallar, idare hukuku ve idari yargılama usulüne kaynak oluşturabilirler.

Yargısal içtihatlar, idarenin uygulamalarında yeknesaklık sağlayarak keyfi işlemleri önlerken, aynı zamanda benzer uyumsuzluklarda çelişkili yargısal kararların önüne geçilmesine de katkı sunmaktadır.

İdari yargı mercileri, üstlendikleri idari davalar ve uyumsuzlukları kesin hükümle çözüme kavuşturma işlevine konu yerleşik içtihatlarla, hem bireylerin idare karşısındaki hak ve özgürlüklerini güvence altına almakta hem de hukuk düzeninin bütünlüğünü sağlamaktadırlar.³⁷

Doktrinde, idare hukukunun içtihadı dayalı yapısını ortaya koyan somut örneklerden biri olarak idarenin sorumluluğu konusu gösterilmektedir. Gerçekten de, idarenin sorumluluğuna ilişkin açık bir düzenleme olarak yalnızca Anayasa'nın 125. maddesi bulunmakta olup, bu alanı detaylandıran başka bir kanuni düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle, idarenin sorumluluğuna ilişkin temel ilkeler, kapsam ve sınırlar büyük ölçüde **Danıştay kararlarıyla şekillenmiş ve uygulamada içtihatlar yoluyla belirginlik kazanmıştır.**

³⁶ Zehreddin Aslan, *Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu: Vergi Yargılaması Dahil* (3. bs, Seçkin Yayınevi 2022) 117.

³⁷ Bahtiyar Akyılmaz, *Hukuk Devleti İlkesinin Gereklileri ve İdari Yargının Önemi*, Danıştay Yayınları No: 114, 154. *Yıl Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu* (10-11 Mayıs 2022, Ankara: T.C. Danıştay Başkanlığı, 2022). S.51

Bu anlayış doğrultusunda ve belirli sınırlar içinde, zaman zaman tam yargı davalarında ve özellikle son dönem Danıştay içtihatlarında özel hukuk hükümlerine ve ilkelerine başvurulduğu görülmektedir. Bazı durumlarda ise sözü geçen özel hukuk kanunlarına atfı yapılmasa bile söz konusu kanunlardaki ilkelerin idari yargı mercilerince benimsenerek **idari yargılama hukuku açısından içtihat haline getirilebildiği de gözlenmektedir.**³⁸

B. TÜRK İDARİ YARGI POZİTİF HUKUKUNDA

1. ANAYASAL İLKELER VE ULUSLARARASI DÜZENLEMELER AÇISINDAN

1982 Anayasası sistematığı gereği yargı yetkisine ve yargılama faaliyetine ilişkin düzenlemeler genellikle tek bir çerçevede yer almakta, yargısal temel haklar ve güvenceler değişmemekte, sadece farklı alanlarda farklı görünümler ortaya çıkmaktadır. Yargı faaliyeti ve yargı organlarına ilişkin hükümler üçüncü kısımda 138-148. maddeler arasında yer almaktadır.

Yargılama faaliyeti, diğer bir deyimle yargı fonksiyonu veya yargı işlevi, maddi ölçüt kullanılarak yapılan belirlemede uyuşmazlıkların kesin olarak çözülmesi fonksiyonudur. Bu fonksiyon tüm yargı düzenleri bakımından söz konusu olup sadece tek bir yargı düzenine özgü değildir.³⁹

Gerçek bir hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma ilkesi ile güvenceleri ise tüm yargılama düzenlerinde geçerli olmak üzere anayasal hükümlere konu edilmektedir. Bunlar temel yargısal haklar olarak anayasa ile güvence altına alınmışlardır. Örneğin, kanuni hâkim ilkesi, adil yargılanma hakkı, hukuki dinlenilme hakkı, usul ekonomisi, eşitlik ve aleniyet ilkeleri anayasal yargılama ilkeleri olarak bunlardan bazılarıdır.

Ayrıca bunların bir kısmı aynı zamanda hukukun genel ilkelerinden ve uluslararası anlaşmalardan da kaynaklanabilmektedir. Örneğin, adil yargılanma hakkı bütün yargılama usullerinde dikkat edilmesi gereken bir temel hak ve aynı zamanda uluslararası hukukça da güvence altına alınmış anayasal bir yargılama ilkesidir.⁴⁰

2. YASAL DÜZENLEMELER AÇISINDAN

Yargılamanın esasını oluşturan hukuk kurallarının bulunup nitelendirilmesi sürecinde idari yargı mercilerinin yürürlükte bulunan mevzuat hakkındaki hukuk bilgisi büyük önem arz etmektedir. Zira idari hakim saptamasını yaptığı somut vakaya uygulayacağı soyut hukuk kurallarını özgürce belirlerken konuyla ilgili

³⁸ Mustafa Burak Yetişkin, 'Hukuk Mahkemesi Kararlarının İdare Mahkemesinde Görülen Uyuşmazlıklara Etkisi Hakkında Bir İnceleme' (2024) 72 Adalet Dergisi 349, 361.

³⁹ Özay İlhan, 'Türkiye'de İdari Yargının İşlev ve Kapsamı', İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu (Danıştay Yayınları, No:33, Ankara 1982) 13.

⁴⁰ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya (n 11) 89

mevzuatı (özel hukuk hükümleri - idari kanun hükümleri) yargılamanın bütünlüğü ilkesi doğrultusunda uygun yorum metodu ile yorumlayarak vicdani kanaatine göre hüküm vermekle yükümlü bulunmaktadır.⁴¹

a. Özel Hukuk Kurallarına Atıf Yapan İdari Kanun Hükümleri

Türk ve Fransız doktrininde **idari kanunlar**, idare hukukunun bütün kurallarını ihtiva eden kanunlar değildir. Medeni Kanun ve Ceza Kanunu gibi hukuk alanlarındaki maddi hukuk kurallarını ihtiva etmezler. Bunlar, idare birimlerinin kuruluşları, gelirleri, kamu görevleri, idari yetkililer hakkında çıkarılmış kanunlardır.⁴²

Danıştay uygulamasında ve doktrinde, ülkemiz idari yargılama süreçlerinde temel norm kodlara başvurma **ihtiyacının ve zorunluluğunun** bizzat sözü edilen idari kanun hükümlerinden kaynaklandığı görülmektedir.

Söz konusu kanun hükümlerinden bazıları idari bazıları da vergi uyumsuzluklarıyla ilgili kurallardan oluşmaktadır. Buna göre idari uyumsuzluklarla ilgili özel hukuk kanunlarına atıf yapan idari kanuna, 657 sayılı Kanun'un 28. maddesi "Devlet memurları için yasak olan faaliyetlerinin **Türk Ticaret Kanunu** kapsamındaki tacirlik ve esnaflık faaliyeti... kapsamında olması gerektiğine işaret edilmektedir." hükmü örnek verilebilir.

2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun 53. maddesi 1. fıkrası ve 4734 sayılı Kanunun 46. maddesi, taraflar bakımından tüm ihalelerin idari sözleşme veya özel hukuk sözleşmesi olmasına bakılmaksızın bir sözleşmeye bağlanması ve ita amirince imzalanması gerektiğini belirtmekte ve ihale kararıyla artık taraflar bakımından sözleşme imzalanması zorunluluğunu getirmektedir.

Ayrıca 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanununa tabi işler bakımından adı geçen kanunun 36. maddesinde, "bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır" düzenlemesi yer almaktadır.

Vergi uyumsuzlukları ile ilgili olarak özel hukuk kurallarına atıf yapan **1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun** 89. maddesi hükmünde "Kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin muhasebe usulleri ve mecbur olarak tutacakları defterler hakkında 6102 sayılı **Türk Ticaret Kanunu** hükümleri uygulanır." denilmektedir.

Katma Değer Vergisi Kanunu 1. maddesinin 2. fıkrası hükmünde "Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinin 2. fıkrasında ticari faaliyetin kapsamı ve niteliğinin gelir vergisi kanununda açıklık bulunmadığı hallerde, **Türk Ticaret Kanunu** ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre tayin ve tespit edileceği belirtilmektedir."

⁴¹ Bahtiyar Akyılmaz, "İdari Yargıda Hâkimin Hüküm Vermesi," *Danıştay ve İdarî Yargı Günü: 149. Yıl Sempozyumu (11 Mayıs 2017, Ankara)*, Danıştay Yayınları No: 93 (2017): 154-160.

⁴² Mukbil Özyörük, *Ankara Hukuk Fakültesi Ders Notları* (1974) 69-70.

3095 sayılı Temerrüt Faizi Kanunu 3. maddesi hükmünde “ – Kanuni faiz ve temerrüt faizi hesaplanmasında, **Bu konuya ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükümleri saklıdır.**” düzenlemesine yer verilmektedir

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesinde yer alan düzenlemelerin, 6102 sayılı **Türk Ticaret Kanunu** hükümleriyle paralellik arz edecek şekilde aynı amaca yönelik olarak ihdas edildiği gözetilerek, anılan maddede yer alan hükümlerin **Türk Ticaret Kanunu** ve ilgili diğer mevzuat hükümleriyle birlikte uygulama imkanına işaret edilmektedir

b. Genel Hükümlere Atıf Yapan İdari Kanun Hükümleri

657 sayılı Kanun'un 13. madde hükmüyle “Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır,

İYUK md. 28/2 hükmüyle “Birinci fıkrada belirtilen süreler içinde ödeme yapılmaması halinde, genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur,

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 28/2 hükmüyle“Kirletenin, meydana gelen zararlardan ötürü genel hükümlere göre de tazminat sorumluluğu saklıdır.”

düzenlemelerine yer verilmektedir

c. Özel Hukuk Hükümlerine Dolaylı Olarak Atıf Yapan İdari Kanun Hükümleri

İdari Yargılama Usul Kanunu⁴³ **26. madde** hükmü idari uyuşmazlıklarda tarafların kişilik veya niteliklerinin değişmesi hallerini düzenlemekte ancak madde lafzında özel hukuka açıkça bir atıf bulunmamaktadır.

Bununla birlikte, ilgili madde hükmünün Türk Borçlar Kanunu, Türk Medeni Kanunu'nun mirasa ilişkin hükümleriyle Türk Ticaret Kanunu'nun şirketler hukuku hükümlerini ilgilendiren multidisipliner bir içeriğe sahip olması nedeniyle **zorunlu olarak anılan özel hukuk hükümlerine sıkça atıf yapılan bir düzenleme** niteliğine haiz bulunduğu doktrinde ifade edilmektedir.⁴⁴

d. Kendisine İdari Yargı Dahil Tüm Uyuşmazlıklarda Atıf Yapılması Öngörülen Özel Hukuka İlişkin Kanun Hükümleri

Türk Borçlar Kanunu'nun 55/2. maddesinde “Bu kanun hükümleri her türlü idari eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı vücut bütünlüğünün kısmen veya tamamen yitirilmesine ya da kişinin ölümüne bağlı zararlara ilişkin istem ve davalarda da uygulanır” hükmü yer almaktadır.

⁴³ 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Resmî Gazete, 20 Ocak 1982, Sayı: 17580, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2577&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> erişim tarihi: 28 Haziran 2025.

⁴⁴ Konuyla ilgili daha fazla bilgi için bkz. Cihan Yüzbaşıoğlu, ‘İdari Uyuşmazlıklarda Tarafların Kişilik veya Niteliklerinin Değişmesi Hallerinin Kapsam ve Sonuçlarının İdari Yargılama Usulüne Hâkim Olan İlkeler Bakımından Değerlendirilmesi’ (2024) 82 İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 233, 233-278.

Ayrıca uygulamada, **TBK m. 55/2** hükmünün zorunlu sonucu olarak **TBK m. 55/1 hükmünün** de idari uyuşmazlıklarda atıfa konu olduğu görülmektedir

Diğer taraftan **Anayasanın 125. maddesinde** idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlü olduğu hükme bağlanmakta ancak idari kanunlarda bu konuya ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemektedir

Buna karşın **698 sayılı Borçlar Kanunu 49. maddesinde** genel olarak kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar verenin bu zararı gidermekle de yükümlü olduğu, zarar verici fiili yasaklayan bir kuralı bulunmasa bile ahlaka aykırı bir fiille başkasına zarar verenin de bu zararı gidermekle yükümlü olacağı hüküm altına alınmıştır

Ayrıca adı geçen kanunun zararın ve kusurun ispatı başlıklı **50. maddesinde**, hakimın olayların olağan akışı ve zarar görenin aldığı önlemleri göz önünde tutarak zararın miktarını hakkaniyete uygun olarak belirleyeceği hükmü yer almaktadır

Adı geçen Kanunun tazminat başlıklı **51. maddesine** ise hakim tazminatın kapsamını ve ödeme biçimini, durumun gereğini ve özellikle kusurun ağırlığını göz önüne alarak belirleyebilecektir şeklinde genel hükümler yer almaktadır

Nitekim doktrinde idare hukuku kapsamındaki maddi kanun düzenlemeleri bakımından maddi tazminatın zarar görenin mal varlığında meydana gelen ne tür bir eksilmeleri kapsayacağı ve bunların nasıl hesaplanacağı konusunda herhangi bir kanun hükmü bulunmadığı için uygulamada bu konuda genel olarak Borçlar Kanunu hükümlerinden faydalanıldığı kabul edilmektedir.⁴⁵

Bu anlamda Türk Medeni Kanunu Genel Hükümlerde (**madde 1, 2, 3, 4, 6**) yer alan hakimın hukuku yaratması, dürüstlük, adalet ve hakkaniyet, hakimın takdir hakkı ve ispat külfeti başta olmak üzere, medeni hukuk kurum, kural ve diğer temel ilkeleri ile gerçek ve tüzel kişilerin hukuku (dernek, vakıf, federasyon), velayet, vesayet, ehliyet, mülkiyet ve bağlantılı haklar gibi temel müesseseleri düzenleyen maddeler kendisine çokça atıf yapılan hükümler olarak nitelendirilebilir.

Diğer taraftan maddi kanunlarında açıklık bulunmadığı hallerde, vergi hukuku uygulamalarında vergi mükellefiyetinin ve sorumluluğunun Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre tayin ve tespit edileceği kabul edilmektedir. Bu hükümlere örnek olarak; **6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 11, 15, 595, 614 ve 1530. madde** hükümleri ile **5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesinde** yer alan hükümlerle aynı amaca yönelik olarak düzenlenen **Türk Ticaret Kanunu 16 ve 20. madde hükümleri** gösterilebilir.

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu 58. maddesi ve 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu 26. maddesi hükümleri gereği verilen ihaleyi yasakla-

⁴⁵ Akyılmaz, B., Sezginer, M., & Kaya, C. (2019). *Açıklamalı içtihatlı Türk idari yargılama hukuku* (s. 1304). Yetkin Yayınları.

ma işlemlerinin yargısal denetiminin gerçekleştirildiği idari yargı mercilerinde sözleşmeye aykırılık olup olmadığı hususu sözleşme hukuku çerçevesinde özel hukuk kurallarına (Borçlar Kanunu ilgili hükümlerine) atıfla çözümlenmektedir.

3. ARA SONUÇ

Çalışmamızın bu bölümünde vurgulanmaya çalışıldığı üzere; Türk idari yargılama hukuku doktrinde, idari yargının özgünlüğü ilkesi ve idari yargının içtihadiliği ilkesi açısından idari yargıda özel hukuk kurallarına başvurulabilmesinin özellikle günümüzde değişen ve çeşitlenen özel hukuk alanı ile etkileşen konular hakkında idari uyuşmazlığı çözmeye yardımcı olma ve sınırlarını aşmamak kaydı ile özel hukuk sorunu hakkında esasa ilişkin yorum ve değerlendirme yapabilme yetkisi ve görevi olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan doktrinsel temelde özel hukuk kural ve ilkelerine başvurulması sınırı olarak idari yargının özgünlüğü işlevsellik kazanırken, yargılamanın bütünlüğü ilkesi de uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasında bir yasal gereklilik, hukuki bir imkan veya yorumda zenginlik olarak kabul görmektedir

III. AİHM-AYM İÇTİHATLARI AÇISINDAN ÖZEL HUKUK KURALLARINA BAŞVURULABİLMESİ

A. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ İÇTİHADI AÇISINDAN

Günümüz idare hukuku içeriği ve kapsamında yaşanan uluslararası gelişmeler, medeni yargılama ile idari yargı arasındaki katı ve kesin ayrımlar yerine karşılıklı etkileşimi destekler bir mahiyete dönüşmüş gözükmektedir. **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 6. maddesinde** ⁴⁶ yer alan “**medeni hak ve yükümlülükler**” ile ilgili uyuşmazlıklar kavramı ve bu kavramın içeriğini betimleyen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadı bunun en müşahhas örneğini teşkil etmektedir.

AİHM uygulamasında, medeni hak ve yükümlülükler üzerinde doğrudan sonuç doğuran davalar, tarafların veya **ilgili hukuk normlarının özel hukuk ya da kamu hukuku statüsünde olup olmadığı, uyuşmazlığın iç hukuktaki nitelendirilmesi ve uyuşmazlığın görüldüğü yargı yolu dikkate alınmadan Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında değerlendirilmektedir.**

Ayrıca İnsan Hakları Mahkemesi'nin medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin uyuşmazlık kavramının yorumuyla ilk dönem kararlarının bugünkü yaklaşımdan hayli farklı olduğuna da şahitlik edildiği doktrinde ifade edilmektedir.⁴⁷

Buna göre, idari yargının görevli olduğu uyuşmazlıklar ve davalar, davacının medeni hak ve yükümlülüklerini doğrudan etkilemesi kaydıyla Avrupa İnsan

⁴⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 11. ve 14. Protokoller ile değiştirilen metin <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf>

⁴⁷ Konuyla ilgili daha fazla bilgi için bkz. Sibel İnceoğlu, *Adil Yargılama ve Yargı Etiği* (Avrupa Konseyi Yayınları, Ankara, Şen Matbaa Kasım 2007) 14.

Hakları Sözleşmesi kapsamında yer almaktadır. Bunun doğal sonucu olarak kamu hukuku uygulamalarından doğan ancak bireyin özel hukuktaki statüsünü etkileyen idari eylem ve işlemlerden kaynaklanan uyuşmazlıklara da 6. madde uygulanabilmektedir.⁴⁸

AİHM, ülkemizle ilgili yakın tarihli kararında; idari yargıda kolluk kuvvetleri tarafından tutulan tutanakların aksini ispat etmek amacıyla şahit dinletilmesine imkân verilmemesinin ihlal oluşturduğuna hükmetmiştir. AİHM bu kararında, adil yargılanma hakkının ve güvencelerinin bir bütün olduğuna (**yargılamanın bütünlüğüne**) atıf yapmakta; ayrıca tüm yargı düzenlerinde medeni, ceza ve idari yargıda söz konusu güvencelerin uygun şekilde yorumlanması ve gerekiyorsa yapılandırılması gerektiğini vurgulamaktadır.⁴⁹

AİHM'nin yukarıda yer alan içtihatlarının oluşumunda özel hukuk - kamu hukuku ayrımı gözetilmeksizin hukukun ve özellikle yargılama usulü hukukunun genel ilkelerinden hareketle uyuşmazlığın çözümlenmesi uygulamasının ana etken olduğuna doktrinde dikkat çekilmektedir.⁵⁰

B. ANAYASA MAHKEMESİ İÇTİHADİ AÇISINDAN

1. NORM DENETİMİNE İLİŞKİN İÇTİHADİ

Anayasa Mahkemesi yerleşik içtihadında; idari davalarda yargı yerinin yönlendirdiği kendine özgü yargılama yöntemi söz konusu olmakla birlikte, Anayasa md. 138/1'de⁵¹ yer alan "Hakimler (...) hukuka uygun olarak hüküm verirler" kuralının **tüm yargılama usulleri açısından geçerli** olduğu, hâkimin hükmünü verebilmesi için ne gibi önlemler almak gerekliyse bunların tümünü içerdiği belirtilmektedir.⁵²

Ayrıca Anayasa Mahkemesi, kanunlarda açık hüküm bulunmayan durumlarda da **hâkimin hukuk yaratabileceğini**, bunun çağdaş hukuk sistemlerinde benimsenen bir görüş olduğunu kabul etmektedir. AYM, Anayasa'nın 138. maddesi ve **4721 sayılı Medeni Kanun'un 1 ve 2.** maddelerinde yer alan hükümlerden ve vicdani kanaat ilkesinden yola çıkarak açıklamakta ve **Anayasa m. 138'de yer**

⁴⁸ Seçkin Toydemir, Adil Yargılanma Bağlamında Türk İdari Yargı Sistemi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2023) 13.

⁴⁹ İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, Dilek Genç/Türkiye, B. No: 74601/14 ve 78295/14, 21.01.2025.

⁵⁰ Selami Demirkol, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İdari Davalarla İlgili Yargılama Ayrıntıları: İhmal-Tire İhlal (Beta Yayınları 2020, İstanbul) 58.

⁵¹ Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Resmî Gazete, 7 Kasım 1982, Sayı: 17863, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> erişim tarihi: 28 Haziran 2025.

⁵² Anayasa Mahkemesi, Esas No: 1990/40, Karar No: 1991/33, Karar Tarihi: 1 Ekim 1991, <www.hukukturk.com> erişim tarihi: 18 Mart 2021.

alan “hukuk” kavramının, yargıcın genel ilkeler çerçevesinde yasal boşluğu doldurmak üzere oluşturacağı hükmünü de içerdğini belirtmektedir.⁵³

Diğer taraftan, idari yargılama hukukunu ve dolayısıyla idari yargı yerlerini yakından ilgilendiren bir düzenleme hükmü barındıran Türk Borçlar Kanunu m. 55/2⁵⁴ hükmünün iptali istemiyle açılan davada AYM kararının talebin reddi yönündeki gerekçesinde; **zarar miktarının belirlenmesinde özel hukuk hükmü olan itiraz konusu kuralın idari yargı dahil tüm yargılama hukukları açısından geçerli ve bağlayıcı olduğuna** vurgu yapılmaktadır.⁵⁵

AYM'nin konumuz açısından büyük önem arz eden söz konusu kararında iptal talebinin kısmen kabulü yönünde gerekçesinde ise; Türk Borçlar Kanuna yapılan atfın sadece zarar miktarının tayin ve tespitine ilişkin hükümlerle sınırlı olduğuna karar verildiği görülmektedir.⁵⁶

2. BİREYSEL BAŞVURUYA İLİŞKİN İÇTİHADİ

Anayasa Mahkemesi, cezaevi kurumunda bulunan başvuruçunun idari işlemin iptali talebiyle idari yargı merciinde açtığı davanın, vesayet makamı kararı olmaksızın tek başına dava açma ehliyetinin bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle hak ihlaline hükmettiği içtihadında;

İlgili yargı mercilerinin; **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun vesayet altına alınmaya ilişkin hükümlerinin yanında 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un** 4. maddesinde öngörülen, davacıların “hükümlü” ya da “hüküm özlü” statüsünde olup olmadığı değerlendirmesini yapmadıklarını tespit etmektedir. Ayrıca davacıların dava açma ehliyetlerinin bulunmadığı yönünde bir gerekçe ile ret kararı vermelerinin, hukuk devleti alt ilkesi olan hukuki öngörülebilirlik ilkesine aykırılığı nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiş bulunmaktadır.⁵⁷

Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin; 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun yanı sıra, trampaya ilişkin özel hukuk hükümleri olan Türk Borçlar Kanunu'nun⁵⁸ **282. maddesine atıf ile oluşturulan ilk derece mahkemelerinin kesinleşmiş mahkeme kararına rağmen, davacının zararının karşılanmadığı ve kararın**

⁵³ Anayasa Mahkemesi, Esas No: 2014/61, Karar No: 2014/166, Karar Tarihi: 7 Kasım 2014.

⁵⁴ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, Resmî Gazete, 4 Şubat 2011, Sayı: 27836, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6098&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> erişim tarihi: 28 Haziran 2025.

⁵⁵ Anayasa Mahkemesi, Esas No: 2014/94, Karar No: 2014/160, Karar Tarihi: 22 Ekim 2014.

⁵⁶ Aynı yönde uyuşmazlık mahkemesinin kararı için bkz UYM(2.D.) E. 2014/780, K. 2016/418 Tarih 16/03/2016

⁵⁷ Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru No: 2020/34827, Karar Tarihi: 17 Temmuz 2024.

⁵⁸ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, Resmî Gazete, 4 Şubat 2011, Sayı: 27836, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6098&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> erişim tarihi: 28 Haziran 2025.

gereğinin yerine getirilmediği iddiaları ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmede; taşınmazın kamu hizmetine tahsis edilmesi gerekçe gösterilerek idare organınca, **Danıştay 6. Dairesince onaylanan İzmir 2. İdare Mahkemesi kararının gereğinin yerine getirilmemesinin mülkiyet hakkının ihlali anlamına geldiği**; bu nedenle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verildiği anlaşılmaktadır.⁵⁹

IV. İDARİ YARGI UYGULAMASINDA ÖZEL HUKUK KURALLARINA BAŞVURULMASI

Günümüzde, idari uyuşmazlığın çözümünde maddi hukuk kuralları yanında özel hukuk normlarına ve ilkelerine başvurulması ilk derece mahkemeleri süreçlerinde; tarafların bu konudaki taleplerinin olması hâlinde gündeme geldiği, 2577 sayılı Kanun'un 20. maddesinin verdiği yetkiye dayanarak söz konusu kuralların resen araştırma yetkisi ve görevi doğrultusunda tespit edilip hukuki değerlendirmelerinin yapılmasının ise nadiren gerçekleştirildiği, bu nedenle çok önemli bir imkan ve yorum zenginliğinden sınırlı olarak yararlandığı temyiz kanun yolunda hükmün bozulması ve kanun yararına temyiz süreçlerindeki çok sayıdaki konuya ilişkin Danıştay kararlarından anlaşılmaktadır.

Buna karşın özel hukuk ilke ve kurallarının idari yargılama faaliyetinde sıklıkla uygulama olanağının kanun yolu süreçlerinde Danıştay içtihatlarıyla gerçekleştirildiğine ve etkinlik kazandırıldığına tanıklık etmekteyiz.

Nitekim ülkemizde 2014 tarihli ve 6545 sayılı Kanun'un, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nda yaptığı değişikliklerle, Türk yargı rejiminde iki dereceli yargılama sisteminden üç dereceli yargılama sistemine geçilerek, idari yargı özelinde Danıştay'ın temyiz mercii olarak işlev görmesi amaçlanmıştır.

Kanun koyucu, 2575 sayılı Danıştay Kanunu'nun 23. maddesine getirdiği ek cümleyle de Danıştay'ın temyiz mercii olarak görevinin; bir hukuk kuralının (özel hukuk - maddi hukuk kanun hükümleri) uygulanmaması veya yanlış uygulanması şeklinde ortaya çıkan hukuka aykırılıkların denetimini yapmakla sınırlı olduğunu hüküm altına almıştır.

Bu düzenlemeler karşısında, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak baktığı davalar dışında, temyiz mercii olarak temel görevi; idari yargının içtihadı karakterini ortaya çıkararak geliştireceği içtihatlarla uygulamada birliği sağlamak olduğundan kuşku bulunmamaktadır. Özellikle bu durum, içtihat birliğinin yalnızca temyiz aşamasında değil, istinaf aşamasında da sağlanması bakımından son derece önemli bir gelişmedir.

Bu nedenlerle, "**İdari Yargı Uygulaması**" başlıklı bu bölümde; özellikle Danıştay'ın güncel içtihatları ve geliştirdiği içtihadı ilkelere ilişkin örnek kararlar

⁵⁹ Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru No: 2015/14525, Karar Tarihi: 10 Ekim 2019.

özetlenerek aktarılması çabası, anayasal ilke olan usul ekonomisi ve yargılama faaliyetinin etkinliği açısından büyük önem arz etmektedir.

Bu amaç doğrultusunda da yöntem olarak çalışmanın bu bölümünde; idari yargılama hukukunun sistematığına uygun biçimde; bireysel ve düzenleyici işlemlere ilişkin idari uyuşmazlıklarla ilgili yargısal içtihatlar yanında vergi uyuşmazlıklarıyla ilgili içtihat örnekleri başlıkları tercih edilmiştir. İçerik olarak ise sözleşme ve idarenin sorumluluğu, mülkiyet hukuku ile vergi borcu mükellefiyeti bağlamında alt başlıklara yer verilmektedir.

A. SÖZLEŞME VE İDARENİN SORUMLULUĞU BAĞLAMINDA

1. BORÇLAR KANUNUNA YAPILAN ATIF ÖRNEKLERİ

a. Sözleşme Özgürlüğünün Korunmasına İlişkin Karar

Resmî Gazete’de yayımlanan Yönetmelik değişikliği ile çerçeve anlaşmaların en geç 31.12.2017 tarihi itibarıyla sonlandırılacağına ilişkin hükmün iptali istemiyle dava açılmıştır. Danıştay bu davada; dava konusu kural ile daha önce düzenlenmiş ve tarafların özgür iradeleri sonucunda belirli koşullara bağlanmış olan sözleşmelerin tarih belirtilerek sonlandırılması öngörülmekte ise de, sözleşmelerin sona erdirilmesi veya diğer koşullarıyla ilgili uyuşmazlıkların çözümünün anılan sözleşmelerde belirtilen usul ve esaslara ya da bu konuda hüküm bulunmayan hâllerde genel hukuk kurallarına (**ahde vefa ilkesi**, sözleşme özgürlüğünün korunması) bağlı olduğunun göz ardı edilemeyeceğine vurgu yapmaktadır.

Bu nedenle mevcut sözleşmelerin idari bir düzenleme ile sona erdirilerek sözleşme özgürlüğüne müdahale edilmesi, **Anayasa’nın 2. ve 48. maddelerine** aykırı bulunmaktadır. Bu gerekçelerle, Yönetmelik değişikliğinde hukuka uygunluk bulunmadığına hükmetmiştir.⁶⁰

b. Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlarına İlişkin Karar

Hizmet alımına ilişkin **sözleşme tasarısı** düzenlemelerinde yer alan bazı hükümlerin iptali istemli davada; Danıştay’ca **sözü edilen tasarının** 36. maddesinde yer verilen sözleşme hükümlerinin; 4734 ve 4735 sayılı Kanunlar ile diğer mevzuat hükümlerine aykırı olmaması şartıyla, **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun “Sözleşme Özgürlüğü” başlıklı 27. maddesinde**⁶¹ öngörülen sınırlar içinde belirlenebileceğine hükmedildiği görülmektedir.

⁶⁰ Danıştay 13. Dairesi, Esas No: 2017/1845, Karar No: 2020/922; Danıştay Başkanlığı, *2020 Yıllık Raporu*, s. 208-209, *Danıştay’ın 2020 Yılı İlkesel Kararları* (Ankara, Özyurt Matbaacılık 2020-2021).

⁶¹ Kanuna, ahlaka, kamu düzenine ya da kişilik haklarına aykırı olan veya konusu imkânsız sözleşmeler geçerli sayılmaz. Sözleşmede yalnızca bazı hükümler geçersiz ise, diğer kısımlar yürürlükte kalır. Ancak geçersiz hüküm olmadan sözleşmenin kurulamayacağı açıkça ortadaysa, tüm sözleşme geçersiz olur.

c. Sözleşmede Müteselsil Sorumluluk Esaslarına İlişkin Karar

Adı geçen sözleşme tasarısının kıdem ve ihbar tazminatından sorumluluğa ilişkin hükümlerinin yargısal denetiminde Danıştay, 4734 ve 4735 sayılı Kanunlar yanında 4857 sayılı İş Kanunu'nun 2. maddesi gereğince asıl işverenin iş sözleşmesinden doğan yükümlülükleri bakımından alt işverenle birlikte sorumlu olduklarını ve bu sorumluluğun Türk Borçlar Kanunu'nun 162. maddesinde yer alan müteselsil sorumluluk hükümlerine göre düzenlenmesi gerektiğini hükmetmiştir.⁶²

d. Sözleşmede İbraname İstemi ve İspatı Esaslarına İlişkin Karar

Danıştay, söz konusu düzenlemelerin yargısal denetimi ile ilgili aynı kararında **taslak sözleşmede ibraname açısından yaptığı incelemede, ibra sözleşmesinin Türk Borçlar Kanunu'nun 132. ve 420. maddelerinde düzenlenen hükümlerini 4734 ve 4735 sayılı Kanunlar ile birlikte değerlendirilerek, yükleniciden tüm yükümlülüklerini yerine getirdiğine dair ibraname istenmesinde, yükleniciye ibraname dışında banka dekontuyla da ispat imkânı veren sözleşme taslağındaki hükmün hukuka uygun olduğuna karar vermiş bulunmaktadır.**⁶³

e. Zarar Miktarını Hesaplanmasında Müterafik Kusur Etkisine İlişkin Karar

Davalı idarenin, X firması tarafından üretilen ve envantere yeni giren bir cihaz hakkında personele gerekli eğitimi vermemesi, yetkisiz personelin cihazları incelemesini engelleyecek önlemleri almaması ve gerekli uyarıları yapmaması hizmet kusuru olarak değerlendirilmiştir.

Ancak profesyonel asker olmasına rağmen, eğitimini almadığı ve yetkisi bulunmadığı cihazı incelemesi, yazılı uyarılara uymayarak cihazı çalıştırması sonucu yaralanması sebebiyle, **Türk Borçlar Kanunu'nun 49, 54 ve 55. maddeleri hükümleri doğrultusunda, özel hukuk doktrininde kabul edilen şekliyle davacının müterafik kusurlu olduğu sonucuna varıldığı;** bu nedenle anılan hükümler doğrultusunda tazminat miktarında indirime gidilmesi gerektiğine karar verildiği görülmektedir.⁶⁴

f. Yönetmelik Düzenlemesinin Müteselsil Borçluluk Hallerini ve Adam Çalıştıranın Sorumluluğunu Düzenleyen Borçlar Kanunu Hükümlerine Uygun Olması Gerekliliğine İlişkin Karar

Eczane sahibi ve mesul müdürün farklı kişiler olduğu durumları düzenleyen **Yönetmelikte yer alan sözleşme hükümlerinin hukuka uygunluğunun denetlenildiği davada Danıştay, Türk Borçlar Kanunu'nun 162. maddesindeki müteselsil**

⁶² Danıştay 13. Dairesi, E 2021/3688, K 2021/3806, 11 Kasım 2021.

⁶³ Danıştay 13. Dairesi, E 2021/3688, K 2021/3806, 11 Kasım 2021.

⁶⁴ Danıştay 10. Dairesi, 20 Ekim 2022, E 2017/2990, K 2022/4608.

borçluluk doğuran kaynaklar ile müteselsil borçluluk hallerini düzenleyen 61 ve 62. maddeler ile aynı Kanunun “Adam Çalıştıranın Sorumluluğu” başlıklı 66. maddesi hükümlerini göz önünde bulundurarak, dava konusu düzenleyici işlemin (yönetmeliğin) bu yönüyle hukuka uygun olduğu sonucuna varmaktadır.⁶⁵

g. Zarar Verenin Kendi Kusurundan Sorumlu Tutulacağına İlişkin Karar

Karayolları Genel Müdürlüğü’nce yol çalışmaları sırasında yol seviyesinin yükseltilmesi ve duvar örülmesi nedeniyle taşınmazlarda ve yapılarda değer kaybı olduğu iddiasıyla açılan davada, Danıştay; **Türk Borçlar Kanunu’nun 52. maddesindeki** “kimse kendi kusurundan yararlanamaz” ilkesine ve **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesindeki adalet ve hakkaniyet esasına dayanarak**, zarara zarar görenin kendi kusuruyla neden olması halinde bu zararın başkasına yüklenmeyeceğini, zarar verenin kusuru oranında sorumlu tutulması gerektiğini belirtmiştir. Zarar görenin ağır kusurlu olduğu durumlarda ise illiyet bağı kesileceğinden sorumluluk doğmayacağı vurgulanmaktadır.⁶⁶

h. İşyeri Bildirgesi Verme Yükümlülüğünün Borçlar Kanunundaki Eser Sözleşmesi Hükümlerine Göre Belirlenmesine İlişkin Karar

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 102. maddesi gereğince verilen idari para cezasının iptali talebiyle açılan davada; **6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 393. maddesinin 1. fıkrası (hizmet sözleşmesi)** ile **470. maddesi (eser sözleşmesi) hükümlerine atıfla**, hizmet sözleşmesinde ortaya konan emek nedeniyle ücrete hak kazanıldığı, eser sözleşmesinde ise ortaya konan beceri ile oluşturulan eser nedeniyle ücret alındığı yönündeki **Yargıtay içtihadının**⁶⁷ göz önünde bulundurulduğu Danıştay kararında; Davacı ile çatı inşaatını yapan yüklenici arasında eser sözleşmesi bulunduğu tespiti yapılarak, **5510 sayılı Kanun’un 12. maddesi gereği işveren sayılmayan davacının işyeri bildirgesi verme yükümlülüğü bulunmadığına** ve 102. madde uyarınca **idari para cezası muhatabı olmayacağına hükmedilmektedir.**

2. TÜRK TİCARET KANUNU’NA YAPILAN ATIF ÖRNEKLERİ

a. Devlet Memurları İçin Yasak Olan Faaliyetlerin İçeriği ve Kapsamına İlişkin Karar

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 125. maddesinde tanımlanan **Devlet memurları için yasak olan faaliyetlerin içeriği ve kapsamı konusundaki kararında Danıştay**; Devlet Memurları Kanunu’nun 28. maddesindeki hükme

⁶⁵ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, Esas No: 2023/1712, Karar No: 2024/1291, Karar Tarihi: 6 Haziran 2024.

⁶⁶ Danıştay 10. Dairesi, Esas No: 2021/6103, Karar No: 2022/774, 16 Şubat 2022.

⁶⁷ Hukuk Genel Kurulunun 15/05/2002 tarihli ve esas 2021/10-303, karar 2022/1761 sayılı kararı; Yargıtay 10. Hukuk Dairesinin 27/04/2023 tarihli ve esas 2022/3497, karar 2023/4598 sayılı kararı

göre, memurların faaliyetlerinin bu yasa kapsamına girmesi için faaliyetin **Türk Ticaret Kanunu kapsamında tacirlik (madde 12) veya esnafılık (madde 15) faaliyeti niteliğinde olması**, hükmünün yorumunda sermaye birikintileri ile yönetsel faaliyet olması, sözleşmesel bağımlılık arz etmesi, Sosyal Güvenlik Kurumu ile ilişkilendirilmesi **gerektiğine işaret etmektedir**. Danıştay, TTK'ya yaptığı atıfla, kararda sayılan konular dışındaki tüm faaliyetleri isabetli olarak bu yasa kapsamından ayırmış bulunmaktadır.⁶⁸

b. Anonim Şirketlerin Temsili ve Yönetimine İlişkin Karar

Konuya ilişkin Danıştay kararında atıf yapılan **Türk Ticaret Kanunu'nun 365. maddesi gereğince, tüzel kişinin anonim şirket olması durumunda, Kanun'un 365 ve devamı maddelerinde yer alan anonim şirketlerin temsili ve yönetim yetkisine ilişkin kuralların, 4734 sayılı Kanun'un 10. maddesi ve ilgili diğer mevzuatta yer alan kurallarla birlikte uygulanması gerektiği tespiti yapılmıştır.**

Bu nedenle, **4734 sayılı Kanuna göre yapılacak** ihalelere ilişkin sözleşmelerin yürütülmesi konusunda temsil ve yönetim yetkisinin bulunmadığından bahisle tesis edilen, **davacı iş ortaklığının teklifinin değerlendirme dışı bırakılmasına ilişkin kurul kararında hukuka aykırılık bulunduğu**; dava konusu işlemin iptali yolundaki temyize konu Mahkeme kararında ise hukuki isabet bulunmadığı belirtilmiştir.⁶⁹

B. MÜLKİYET HUKUKU BAĞLAMINDA

1. MEDENİ KANUNA YAPILAN ATIFLAR

a. Kurum Lehine Tesis Edilen İntifa Hakkının Füzuli İşgal Sayılamayacağına İlişkin Karar

Mülkiyeti belediyeye ait olan ve üzerinde davacı kurum lehine intifa hakkı tesis edilen taşınmazların füzulen işgal edildiğinden bahisle, 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesi ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu'nun 75. maddesi gereğince davacı kurumdan ecrimisil istenilmesine ilişkin ihbarnamenin iptali isteğiyle açılan davanın temyiz aşamasında Danıştay'ın hukuki değerlendirmesinde;

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun sınırlı ayni hakların düzenlendiği ikinci kısmında yer alan **794, 795 ve 796. maddeleri** hatırlatılarak, dava konusu uyuşmazlıkta ilgili parsellerin tapu kaydında intifa hakkının bulunduğu belirtilmiştir.

Ayrıca ecrimisil takdir edilen taşınmazlarla ilgili bir tespit tutanağının bulunmadığı, binaya ilişkin hesaplama verilerinin olmadığı, arsa üzerinden kıymet

⁶⁸ Danıştay 10. Dairesi, 5 Ekim 2023, E 2021/4689, K 2023/5262.

⁶⁹ Danıştay 13. Dairesi, E 2022/1359, K 2022/3877, *Danıştay Kararları Dergisi* (2023) 13, 411 ve 420.

takdiri yapıldığı, ecrimisil ihbarnamesinde ise "... parsel sayılı belediye taşınmazının fuzuli işgalinden dolayı..." ifadesinin yer aldığı vurgulanmıştır.

Bu hususlar dikkate alınarak, ilgili parseller üzerinde intifa hakkının eğitim ve öğretim hizmetlerinde kullanılmak üzere verildiği, okul binasının eğitim-öğretim faaliyetinde kullanılmasının intifa hakkı kapsamında bulunduğu, dolayısıyla binaya ilişkin ecrimisil istemine itibar edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.⁷⁰

İmar Düzenlemelerinde Mazbut Vakıfların Akar Niteliği Değerlendirilmesinde Vakıf Senedi Yanında Kamu Yararı İlkesinin de Göz Önünde Bulundurulacağına İlişkin Karar

Tarihi Yarımada (Fatih) Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'nın anılan parsel yönünden iptali istemiyle idare mahkemesinde açılan davada, ilk derece mahkemesince dava konusu işlemin iptaline karar verilmiştir. Davanın temyiz aşamasında Danıştay tarafından yapılan hukuki değerlendirmede; öncelikle 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun "Vakıf senedi" başlıklı 106. maddesi ile 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun "Tanımlar" başlıklı 3. maddesinde yer alan "mazbut vakıf" tanımlarına atıf yapılmıştır.

Ayrıca, mazbut vakıf taşınmazlarının akar niteliği değerlendirilirken, öncelikle vakfa ait taşınmazın akar niteliğinde olup olmadığının tespitinin gerekli olduğu hatırlatılmıştır. Taşınmazın vakıf senedindeki özgülleme amacından hareket edilmesi gerektiği, senette taşınmazın niteliği, kullanım biçimi ve akar niteliğinin nasıl sağlanacağı hususlarına açıkça yer verilmişse bu hükümlere uyulmasının zorunlu olduğu belirtilmiştir. Ancak taşınmazın fiili kullanım şekline dayanılarak akar niteliğinin belirlenmesinin mümkün olmadığı gerçeğinin göz ardı edilemeyeceğine dikkat çekilmiştir.

Bu çerçevede, Tarihi Yarımada'da yaya kimliğini ön plana çıkarma amacını taşıyan üst ölçekli plan kararları doğrultusunda taşınmazın "yaya alanı" olarak planlanmasında kamu yararı bulunduğu sonucuna ulaşılmış ve ilk derece mahkemesinin aksi yöndeki iptal kararı bozulmuştur.⁷¹

b. Taşınmaz senedindeki Cami Vasfı Tescilinin İdari Kararla Değiştirilemeyeceği İlişkin Karar

Ayasofya'nın yeniden ibadete açılması amacıyla Başbakanlığa yapılan 31.08.2016 tarihli başvurunun, Başbakanlığın bağlı kuruluşu olan Vakıflar Genel Müdürlüğü İstanbul 1. Bölge Müdürlüğü'nce reddine yönelik 19.10.2016 tarih ve 27-882 sayılı işlemin, idari işlemin dayanağı olan **Ayasofya Camii'nin müzeye çevrilmesine ilişkin 24.11.1934 tarih ve 2/1589 sayılı Bakanlar Kurulu kararının iptali istemi ile açılan davada**, Danıştay 10. Dairesince:

⁷⁰ Danıştay 10. Daire, E. 2019/9334, K. 2020/348, T. 10.02.2020.

⁷¹ Danıştay 6. Daire, E. 2015/10987, K. 2016/80, T. 21.01.2016.

Özel hukuk belgesi niteliğindeki tapu kaydında **Ayasofya'nın cami vasfı ile tescilli bulunduğu**; vakıf senedinin hukuk kuralı etki, değer ve gücünde olduğu; vakfedilen **taşınmazın senedindeki niteliğinin ve kullanım amacının değiştirilemeyeceği hususunun** tüm gerçek ve tüzel kişilerle birlikte **davalı idare için de bağlayıcı olduğu vurgusu** yapılmaktadır.

Ayrıca, mülga 2762 sayılı Kanun'un 10. maddesi ve 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 15 ve 16. maddelerinde görülen hükümler karşısında, düzenleyici işlemlerle taşınmazların başka bir amaca özgülenmesinin mevzuata ve evrensel hukuk ilkelerine aykırılık oluşturduğu gerekçesiyle, Ayasofya Camii'nin cami olarak kullanımının sonlandırılarak müzeye çevrilmesi yönünde tesis edilen dava konusu Bakanlar Kurulu kararının iptaline karar verildiği anlaşılmaktadır.⁷²

C. GENEL HÜKÜMLER VE EMREDİCİ KANUN HÜKÜMLERİ BAĞLAMINDA YAPILAN ATIFLAR

1. MEDENİ KANUN'A YAPILAN ATIFLAR

a. İdari Yargıda Uyuşmazlığın Çözümünde Karşılaşılan Hukuki Boşluğun Özel Hukuk Kurallarına Müracaatla Doldurulmasına İlişkin Karar

Konuya ilişkin Danıştay kararında; 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 1. maddesinde yer alan kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hakim örf ve adet hukukuna göre, bu da yoksa kendisini kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir **kuralı gereğince idari yargı organlarınca doldurulmasını zorunlu kılmaktadır.**⁷³ şeklindeki içtihat yoluyla aşıldığı görülmektedir.

b. Dürüstlük Kuralına İlişkin Karar

Kars Belediye Meclisince, içme suyu hizmetinin imtiyaz yoluyla 49 yıllığına devredilmesine ve 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu uyarınca ihale yapılmasına kararı alındıktan beş yıl sonra, imtiyaz sözleşmesinin imzalanması için alınması gereken Danıştay görüşü süreci tamamlanmadan imtiyaz devrinin yapılmasına ilişkin meclis kararının iptaline karar verilmiştir.

Olayda, hizmetin geç işlemeden kaynaklı olarak idarenin kusurlu olduğu ileri sürülerek maddi ve manevi tazminat isteminde bulunulmuştur.

Konuya ilişkin Danıştay'ın kararında, öncelikle Anayasa'nın 125. maddesinin son fıkrası ile 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin ilgili fıkrasına değinildikten sonra, Davalı Belediye Başkanlığınca yapılan işlemlerin, devir sözleşmesi öncesinde gerçekleştirilen "akit öncesi işlemler" kapsamında olduğu; bu

⁷² Danıştay 10. Dairesi, E 2016/16015, K 2020/2595, Danıştay 2020 Yıllık Raporu (Özyurt Matbaacılık 2021) 285–289.

⁷³ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 25 Nisan 2012 tarihli 2012/801 sayılı kararı. *Danıştay Dergisi*, 2012, Sayı: 130, s. 23-33, Y. 2255.

süreçte taraflar arasında kurulan hukuki ilişkinin, akit benzeri bir güven ilişkisi niteliğinde bulunduğu belirtilmiştir.

Bu bağlamda, **Türk Medeni Kanunu'nun 2. maddesinde yer alan dürüstlük kuralı gereğince**, davalı belediyenin imtiyaz devri sürecine ilişkin işlemler hakkında ihaleyi kazanan davacı şirketi bilgilendirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, ihaleyi kazanan şirket nezdinde uyandırılan güvene aykırı işlemlerden doğan zararın, belediye tarafından tazmin edilmesi gerektiğine hükmedilmiştir.⁷⁴

c. Kanun Lafzından Açıkça Anlaşılmayan İfadeden Neyin Anlaşılması Gerektiğinde Hakimin Takdir Yetkisini Kullanacağına İlişkin Karar

Danıştay Dava Dairesinin kararında; “olayda **2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu m. 22/2'de** bahsi geçen ilgili belediyeden kastın ne olduğu madde metninden ve diğer ifadeyle kanun lafzından açıkça anlaşılmadığından, **Medeni Kanun'un 4 maddesi** ile tanınmış olan takdir yetkisinin kullanılması gerekmektedir.” ifadelerine yer verilmektedir.⁷⁵

d. İspat Yükünün Davacıya Yüklenmesinin Hukuka Aykırılık Oluşturacağına İlişkin Karar

Mühür fekki nedeniyle idarece verilen idari para cezasının hukuka uygun olmadığı gerekçesiyle iptali istemi ile açılan davada Danıştay; yapı sahibinin her zaman taşınmaz maliki olmayabileceği, bu nedenle yapıyı yapanın cezaya muhatap kişi olmadığı durumlarda, **Türk Medeni Kanunu'nun 6. maddesinde yer alan “İddiasını ispat yükü iddia edene aittir.” kuralı uyarınca** ispat yükünün davacıya yüklenmesinin hukuka aykırılık oluşturduğuna hükmetmiştir.⁷⁶

2. İŞ KANUNUNA YAPILAN ATIF

Personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alım ihalelerinde, idare ile yüklenici arasındaki iç ilişkide ihbar ve kıdem tazminatından sorumluluk hallerinin belirlenmesine yönelik taslak sözleşmenin ilgili hükmünün iptali istemiyle açılan davada Danıştay'ın hukuki değerlendirmelerinde;

Adı geçen sözleşme tasarısının ilgili maddesinde, ihbar ve kıdem tazminatı da dâhil olmak üzere tüm ödemelerden yüklenicinin sorumlu olduğuna vurgu yapılmakta ise de; **4734 sayılı Kanun'a göre** gerçekleştirilen personel çalıştırılmasına dayalı hizmet alımı ihalelerinde, kıdem tazminatlarının ödenmesine ilişkin olarak öncelikle muhatabın ilgili kamu kurum ve kuruluşları olduğu hususunun, **4857 sayılı İş Kanunu'nun 112. maddesinde** açıkça hüküm altına alınması karşısın-

⁷⁴ Danıştay 8. Dairesi, E.2016/11286, K.2017/2653.

⁷⁵ Danıştay 9. Dairesi, 13 Kasım 2002 tarihli ve 2002/1896 esas, 2002/4593 karar sayılı kararı (*Gözübüyük-Tan*, Cilt 1, s. 139).

⁷⁶ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 19 Ekim 2020, E 2020/911, K 2020/1891, Serkan Çınarlı, Selami Demirkol, Oğuzhan Güzel, Azak Ağır Baykal ve Yetkin Kerim (eds), *Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu Emsal Kararları* (Yetkin Yayınevi 2021) 507–508.

da, özel düzenleme uyarınca, kıdem tazminatından doğrudan veya müteselsilen yüklenicinin sorumlu tutulmasını öngören söz konusu sözleşme tasarısının, sözleşme süresinin sona ermesinde “Yüklenicinin sorumluluğu” başlıklı 36. maddesinin alt bendinde yer alan düzenlemenin emredici kanun hükümlerine uygun olmadığı gerekçesiyle hukuka uygun olmadığına hükmetmektedir.⁷⁷

D. VERGİ MÜKELLEFİYETİNİN (VERGİ BORCU VE SORUMLULUĞUNUN) BELİRLENMESİ BAĞLAMINDA⁷⁸

1. TÜRK MEDENİ KANUNU HÜKÜMLERİNE YAPILAN ATIFLAR

a. Medeni Kanunun 2. Maddesindeki Dürüstlük Kuralına Yapılan Atıf İlişkin Karar

4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu yönünden, vergiyi doğuran olayın davacının araçları kendi adına tescil ettirdiği tarihte mi yoksa bu araçların üçüncü kişilere satış tarihinde mi gerçekleştiğinin belirlenmesine ilişkin uyuşmazlıkta Danıştay hukuki değerlendirmesinde;

213 sayılı Vergi Usul Kanunu’nun 3. maddesinin B işaretli fıkrasında vergilendirmede “vergide gerçeklik ilkesi” ile “ekonomik yaklaşım kuralının” öngörüldüğü, **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 2. maddesinde ise dürüstlük kuralı** gereği, herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorunda olup, bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını ise hukuk düzeninin korumadığı hatırlatılmaktadır.

Dava konusu olayda; davacının olağan şartlarda nihai tüketiciye teslim etmek üzere satın aldığı araçları, daha düşük vergi oranlarının geçerli olduğu dönemde kendi adına fatura düzenleyip şekli olarak kendisine teslim ettiği anlaşılmaktadır.

Yukarıda verilen mevzuatın birlikte yorumu sonucunda Özel Tüketim Vergisi Kanunu yönünden vergiyi doğuran olayın, araçların nihai tüketicilere teslim aşamasında gerçekleştiğini kabul etmek zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, davacı adına resen tarh edilen Özel Tüketim Vergilerinde hukuka aykırılık, aksi yöndeki ısrar kararının bu kısmında hukuka uygunluk bulunmamaktadır⁷⁹ ifadelerine yer verilmektedir.

Üst Haktan Kaynaklanan Kurumlar Vergisi Beyanında Kur Farklarının İlgili Hesap Dönemlerinde Gider Olarak Dikkate Alınacağına İlişkin Karar

⁷⁷ Danıştay 13. Daire, E. 2021/3688, K. 2021/3806, T. 11.11.2021.

⁷⁸ 2576 sayılı kanunun 6 maddesinde yer verilen düzenlemeye göre Özel görevli mahkeme niteliğine sahip Vergi mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıklar **esas itibarıyla anılan Yasa hükmünde sayılan vergi, resim ve harçlar ile benzeri mali yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifeler ilişkin davalar ile 6183 sayılı Amme alacakların tahsili usulü hakkında kanunun uygulanmasına ilişkin davalar ile sınırlı bulunmaktadır.**

⁷⁹ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 2020/1622 Esas, 2022/676 Karar, Karar Tarihi: 08.06.2022; Danıştay Kararlar Dergisi, Yıl 2022, Sayı 11, s. 582-583

Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunca, ilgili mevzuatın belirlenmesinde 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 6. maddesi ile Vergi Usul Kanunu'nun değerlemeye ait hükümleri yanında, **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 704. ve 826. maddelerindeki üst hakkına ait hükümlere de yer verildiği görülmektedir.**

Söz konusu hükümlerin birlikte değerlendirilmesi sonucunda ise, üst hakkı sözleşmesinin taşınmaz mülkiyetine tabi olması yanında kiralama işleminin unsurlarını taşıyor olması nedeniyle kiralama mahiyetinde kabul edilmesi gerektiği tespit edilerek, üst hakkı tesis işleminin ve karşılığında tahsil edilen üst hakkı bedelinin vergileme açısından da kiralama hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiği gerekçesiyle; davacı tarafından belirli vadelerle ödenen üst hakkı kullanım bedeline ait borcun her bir taksidinin ödenmesi gereken tarihte tahakkuk ettiği sonucuna ulaşılarak, aksi yönde verilen ısrar kararının hukuka uygun olmadığına hükmedildiği anlaşılmaktadır.⁸⁰

b. Davacının İntifa Hakkının Tapuya Tescilinden Sonraki Yılbaşından İtibaren Vergi Mükellefi Sayılacağı Hakkında Karar

Danıştay'ca, **emlak vergisi mükelleflığının hangi tarihten itibaren başlayacağına ilişkin uyuşmazlıkla ilgili olarak emlak vergisini maliki bulunan taşınmazlarda intifa hakkı tesis edilmesi halinde, malik yerine intifa hakkı sahibinin ödeyeceği; ancak taşınmaz malikinin ve intifa hakkı sahibinin bulunmaması halinde taşınmaza malik gibi tasarruf edenlerin ödeyeceği sonucuna varıldığı içtihadında;**

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 794. maddesinde intifa hakkının taşınır, taşınmazlar, haklar veya bir mal varlığı üzerinde kurulabileceği; 795. maddesinde ise intifa hakkının taşınmazlarda tapu kütüğüne tescil ile kurulacağı düzenlemesine atıfla;

Adı geçen Medeni Kanun hükümleri doğrultusunda Tapu kütüğünün beyanlar hanesine bir bilginin yazılabilmesi için Türk Medeni Kanunu'nda ya da özel kanunlarda açık bir düzenleme bulunması gerekmekte **olduğuna vurgu yapılmaktadır.**

Bu nedenle tapu siciline “**intifa**” kelimesi yazılmasa bile, davacıya tanınan kullanım hakkının niteliğinin intifa hakkına denk düşmesi nedeniyle **intifa hakkın tapuya tescilinden sonraki yılın başından itibaren davacının emlak vergisi mükellefi sayılmasına karar verildiği görülmektedir.**⁸¹

c. Üst Hakkı Sahibinin İnşa Ettiği Binalar Yönünden Vergi Mükellefiyetinin Bulunduğuna İlişkin Karar

⁸⁰ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu'nun 2020/379 Esas, 2021/1481 Karar, 03.11.2021 tarihli kararı. *Danıştay Kararlar Dergisi*, Yıl: 2022, Sayı: 9, ss. 452-455.

⁸¹ Danıştay 9. Dairesi, E 2020/2096, K 2020/3917, Danıştay Kararları Dergisi (2020) 5, 459-461.

Danıştay'ca; öncelikle üst hakkı sahibinin inşa ettiği binalar yönünden **Emlak Vergisi Kanunu'nun 3. maddesi kapsamında mükellef olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceğinin** hukuki tespiti yapıldıktan sonra,

Türk Medeni Kanunu'nun üst hakkına ilişkin 726. ve 826. madde hükümlerinde bir üst irtifakına dayalı olarak başkasına ait bir arazinin altında veya üstünde sürekli kalmak üzere inşa edilen yapıların mülkiyetinin irtifak hakkı sahibine ait olduğu kuralına yer verildiği hatırlatılarak, **üst hakkı sahibine inşa ettiği binalar yönünden malik olma yetkisi verildiği, bu nedenle ilk derece mahkemesince yanlış yorum sonucunda mükellefiyette hata bulunduğu gerekçesiyle verilen kararda hukuki isabet bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.**⁸²

d. Davacının Murisinden Miras Payı Bırakılmaması Halinde Saklı Payı Olması Nedeniyle Tenkis Davası Açılabileceğine İlişkin Karar

Davacı adına vefat eden babasının faizle borç para vermesi karşılığında elde ettiği **menkul sermaye iradını** kayıt ve beyan dışı bırakması nedeniyle, **kanuni miras payı oranında yapılan tarhiyata karşı açılan davada;**

Danıştay'ın **Türk Medeni Kanunu'nun 506. maddesinde** yer alan, saklı payın yasal mirasın yarısı olduğu yönündeki hükmü ile **560. maddesindeki** saklı paylarının karşılığını alamayan mirasçılarının, miras bırakanın tasarruf edebileceği kısmı aşan tasarruflarının tenkisini dava edebilecekleri hükümlerine **atıf yaptığı kararında;**

Muris tarafından vasiyetname ile oğlu olan davacıya mirasından hiçbir pay bırakılmadığı açıkça belirtilmiş olmakla birlikte, **Türk Medeni Kanunu'nun yukarıda yazılı hükümlerine göre,** davacının saklı payı olduğu ve tenkis davası açabileceği öngörüldüğünden, davacının tenkis davası açıp açmadığı araştırılarak, oluşacak sonuca göre yeniden bir karar verilmek üzere **Vergi Mahkemesi'nin** kararının bozulması gerektiğine hükmedilmektedir.⁸³

2. TÜRK TİCARET KANUNA YAPILAN ATIFLAR

a. Aftın Yürürlükte Bulunan 6102 Sayılı Kanun Hükümlerine Yapılması Zorunluluğuna İlişkin Karar

Dava konusu tarh ve tahakkuk eden kurumlar vergisi ve damga vergilerinin vadesinde ödenmemesi nedeniyle düzenlenen ödeme emrinin **iptali istemiyle açılan davada Danıştay;** hisse devir sözleşmesinde şirketin kanuni temsilcisi olan şahısların temsilcilik görevinin sona ermesine ilişkin şirket genel kurulu tarafından alınan **karar tarihinin, 6102 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinin yürürlüğe girdiği 01/07/2012 tarihinden sonraki bir tarih olduğu görüldü-**

⁸² Danıştay 9. Dairesi, E. 2016/16008, K. 2019/7545, *Danıştay Kararları Dergisi* 2020, Sayı 3, s. 477.

⁸³ Danıştay 3. Dairesi, Esas No: 2016/15170, Karar No: 2020/1251, Karar Tarihi: 04.03.2020; *Danıştay Kararları Dergisi*, 2020, Sayı 4, s. 361-362.

ğünden uyuşmazlıkta 6762 sayılı mülga Türk Ticaret Kanunu'nun ilgili hükümlerinin değil 6102 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinin uygulanmasının gerektiğine hükmetmiştir.⁸⁴

b. Atıf Yapılan Türk Ticaret Kanunu Hükümlerinin Sadece Özel Hukuk Açısından Geçerli Olması Nedeniyle Vergi Borcu ve Sorumluluğu Açısından Sonuç Doğurmayacağına İlişkin Karar

Davacı tarafından, adına ... Limited Şirketi'nin 2008-2009 yıllarına ait muhtelif vergi borçlarının tahsili amacıyla, kanuni temsilci sıfatıyla düzenlenen ödeme emirlerinin iptali istemiyle açılan davada; Vergi Dava Daireleri Kurulunca, Danıştay ilgili dairesinin atıf yaptığı dava tarihinde yürürlükte bulunan 6762 sayılı Kanun'da yer alan ve iyi niyetli üçüncü kişilerin korunması amacıyla getirildiği anlaşılan temsil yetkisinin sınırlandırılmasına ilişkin söz konusu hükmün, özel hukuk açısından getirildiği açık olup, bu düzenlemenin kamu hukukundan doğan vergi borcu ve sorumluluğu açısından sonuç doğurmasının mümkün bulunmadığı tespit edilmiştir. Bir kamu idaresi olan davalı idare ile davacı arasında özel hukuk hükümlerine tabi bir işlem bulunmaması ve davalı idarenin Türk Ticaret Kanunu'nda belirtildiği anlamda hüsnüniyet sahibi üçüncü kişi konumunda olmaması sebebiyle, anılan düzenlemenin uyuşmazlık konusu olayda uygulanmasına olanak bulunmadığı gerekçesini içeren Bölge Vergi Dava Dairesi'nin ısrar kararının onanmasına karar verildiği görülmektedir.⁸⁵

c. Şirket Ortaklarının Sorumluluklarının Sona Erdiği Tarihin Belirlenmesinde Devir Sözleşmesi Tarihinin Esas Alınmasına İlişkin Karar

Vergi beyannamelerinin verilmesi üzerine tarh ve tahakkuk eden damga vergisini ve geçici verginin vadesinde ödenmemesi üzerine hesaplanan gecikme zammının iptali istemiyle açılan davada Danıştay; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 595. maddesi hükmü gereğince, limited şirket ortaklarının esas sermaye paylarının devrinin geçerliliği için tescil ve ilan edilme şartı aranmadığından hisse devriyle ortaklıktan ayrılmanın tescil ve ilanının, kurucu bir etkiye sahip olmayıp açıklayıcı mahiyette olduğunun tespitiyle şirket ortaklarının sorumluluklarının sona erdiği tarihin tespitinde, kural olarak, ortaklar genel kurulu kararının tarihinin değil hisse devir sözleşmesinin tarihinin esas alınmasının gerektiğine hükmetmiştir.⁸⁶

⁸⁴ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, E.2024/50, K.2025/7, 05.02.2025 tarihli karar, Sayı:28, s. 2-3.

⁸⁵ VDDK, E:2023/132, K:2024/1107, 04/12/2024

⁸⁶ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu (VDDK), E:2024/52, K:2025/19, 05.02.2025 tarihli karar, Sayı:28, s.5.

d. Vadesinde Yerine Getirilmeyen Taahhüdün, Temerrüt Faizi Yerine Örtülü Kazanç Dağıtımı Kapsamında Değerlendirilmesinin Mümkün Olmadığına İlişkin Karar

Davacı şirketin, örtülü kazanç dağıttığı yolunda saptamaları içeren vergi inceleme raporu uyarınca 2022 yılının Ocak döneminden devreden katma değer vergisinin iptali istemiyle açılan davada Danıştay'ca; öncelikle kurumun ticari faaliyetine özgülenmesi, bunun için de paranın şirket aktifine dahil olması gerektiği, dolayısıyla şirket uhdesine girmeyen paranın, ilişkili kişi olan ortağa ödünç olarak verildiği ve faizsiz olarak kullanıldığından bahsedilemeyeceği tespiti yapılmıştır. Sonrasında, ortağın sermaye taahhüdünü yerine getirmemesinin Türk Ticaret Kanunu m. 1530 hükmü uyarınca temerrüt hali olarak kabul edildiği, bu nedenle vadesinde yerine getirilmeyen bu taahhüt nedeniyle ancak temerrüt faizi hesaplanabileceği gerçeği karşısında söz konusu durumun transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıtımı kapsamında değerlendirilemeyeceği dikkate alındığında, dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığına hükmedilmiştir.⁸⁷

e. Davacının Ortaklık Sona Erdikten Sonra Gerçekleşen Defter ve Belge İbrahim Etmeme Fiilinden Sorumlu Tutulmasının Mümkün Olmadığına İlişkin Karar

Ortaklık sıfatının sona erdiği tarihten sonra şirkete ait defter ve belgelerin ibraz edilmemesi nedeniyle tarh edilen ve **asıl borçlu şirketten tahsil edilemeyen muhtelif dönemlere ait katma değer vergisi ile kesilen vergi ziyayı cezası ve fer'ilerinin tahsili amacıyla ortak sıfatıyla davacı adına düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davada Danıştay'ca; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 614. maddesinde yer alan, "Ortaklık sona erdikten sonra şirketle hukuki ve fiili bağı kalmayan kişinin, sonradan gerçekleşen defter ve belge ibraz etmeme fiilinden sorumlu tutulmasının mümkün olmadığı" yönündeki hükmüne gönderme yapılarak 27.01.2016 tarihinde ortaklıktan ayrılan davacının sorumlu tutulmasının **idarenin ölçüsüz müdahalesi** olarak kabulü nedeniyle ödeme emrinde hukuka uygunluk bulunmadığına hükmedilmektedir.⁸⁸**

f. Tüzel Kişi Olan Tacirlerin Her Türlü İşlerinin Ticari İş Kapsamında Bulunduğuna İlişkin Karar

Davacı adı ortaklık tarafından tarihi sarnıcın Vakıflar Genel Müdürlüğü ve belediyeden kiralanarak restore edildikten sonra üçüncü şahsa kiraya verilmesi nedeniyle beyanname verme süresi içinde ihtirazi kayıtlarla verilen katma değer vergisi düzeltme beyannamesi üzerine tahakkuk eden **katma değer vergisi-**

⁸⁷ Danıştay Üçüncü Daire Esas No:2023/10330, Karar No:2024/3235 Danıştay 2024 Yıllık Rapor İlkesel Kararları

⁸⁸ Danıştay 3. Dairesi, E 2021/2916, K 2023/2574, Danıştay'ın 2023 Yılı İlkesel Kararları, Bölüm 07, 255–2572.

nin kaldırılması istemiyle açılan davada; Danıştay Vergi Daireleri Kurulunca, Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinin 2. fıkrasındaki ticari faaliyetin kapsamı ve niteliğinin, **Gelir Vergisi Kanunu'nda açıklık bulunmadığı hal-lerde, Türk Ticaret Kanunu ve diğer ilgili mevzuat hükümlerine göre tayin ve tespit edileceği hükmünün atfı yaptığı 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu ile ilgili hükümleri uyarınca**, tacir olan gerçek kişilerin bir kısım işleri ticari iş kapsamında olmamakla birlikte, **tüzel kişi olan tacirlerin her türlü işleri ticari iş kapsamında bulunduğu sonucuna ulaşıldığı, tahakkuk eden katma değer vergisinde hukuka aykırılık bulunmadığı yönünde karar verilmiştir.**⁸⁹ denilmektedir

g. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun Bazı Hükümlerinin Türk Ticaret Kanunu Hükümleri Paralelinde Düzenlendiğine İlişkin Karar

Dava konusu **kurumlar vergisi** cezalı tahsilatlarda, davacı şirketin transfer fiyatlandırması yoluyla örtülü kazanç dağıttığı ve elde edilen kazancın vergilendirilmesi gerektiği yönündeki itiraz ile ilgili davada, Danıştay'ca; **6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 16/1 ve 20. maddelerindeki** hükümlere atıfla, ticaret şirketlerinin tüzel kişilik sahibi olduğu, bu durumun doğal sonucu olarak, bir ticari şirketinin ortakları ve ortaklarla ilgili bulunan diğer gerçek ve tüzel kişilerin, şirketin tüzel kişiliği karşısında 3. kişi konumunda olduğu sonucuna ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

Bu nedenlerle; **5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesinde yer alan hükümlerin, yukarıda belirtilen 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri paralelinde düzenlenmeleriyle aynı amaca yönelik olmaları göz önünde bulundurularak**, dava konusu cezalı tahsilatlarda hukuka aykırılık bulunmadığına hükmedilmektedir.⁹⁰

3. BORÇLAR KANUNU HÜKÜMLERİNE YAPILAN ATIFLAR

Adi Ortaklıkların Bağımsız İşletme Birimleri Olarak Ayrı Vergi Mükellefiyetine Sahip Olduklarına İlişkin Karar

Defter ve belgelerini incelemeye ibraz etmemesi nedeniyle re'sen tarh edilen katma değer vergileri ile kesilen vergi ziyayı cezaları ve gecikme faizlerinin tahsili amacıyla adi ortaklık adına düzenlenen ödeme emrinin iptali istemiyle açılan davada Danıştay'ın; **6098 sayılı Borçlar Kanunu'nun 620-645. maddeleri arasında düzenlenen hükümlerine göre**, adi ortaklıkların tüzel kişilikleri bulunmamakla birlikte katma değer vergisi uygulamasında, adi ortaklıkların bağımsız işletme birimleri olarak ayrı vergi mükellefiyetine sahip bulunduğu tespitini

⁸⁹ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, Esas No: 2021/20, Karar No: 2023/118; *Danıştay'ın 2023 Yılı İlkel Kararları*, s. 269-272.

⁹⁰ Danıştay 4. Dairesi, 10 Nisan 2019, E 2015/7664, K 2019/2774, Danıştay Kararları Dergisi (2019) 1, 422-423.

yaptığı kararında; **Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 44. maddesi hükmünde** müteselsilen sorumluluğa ilişkin olarak zaman bakımından bir sınırlama getirilmediğinden, bir idari işlem nedeniyle **menfaati ihlal edilen adi ortaklığı oluşturan gerçek ve tüzel kişilerin her birinin** İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendine göre kendi adlarına ve **tek başlarına iptal davası açmasına engel oluşturmadığına hükmedilmiştir.**⁹¹

4. İCRA İFLAS KANUNUNA YAPILAN ATIFLAR

İflas Dairesi Adına Kesilen Usulsüzlük Cezasının Hukuka Uyarlık Taşımadığına İlişkin Karar

İflas eden mükellefler açısından iflasın açıldığı tarihten sonraki dönemden itibaren elektronik ortamda BA/BS formu verilmediğinden bahisle özel usulsüzlük cezası kesilmesi yolundaki işlemin iptaliyle açılan davanın Danıştay incelemesinde, öncelikle **2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda** yer alan konuya ilişkin hükümler ile **213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun** ilgili maddeleri birlikte değerlendirilerek, **her iki mevzuat hükümlerinde** iflas dairelerinin görev ve sorumluluklarına ilişkin temel düzenleme olan İcra ve İflas Kanunu'nda ve **213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda** iflas dairesinin beyanname verme yükümlülüğünün **açık bir şekilde düzenlenmediğinin tespiti cihetine gidildiği**, buna karşın **213 sayılı Kanun'un 162. maddesinde** ise **iflas dairesinin sadece iflas kararıyla iflasın kapandığını vergi dairesine bildirmeye mecbur olduğuna ilişkin bir düzenleme bulunduğu** hatırlatılarak. 369 numaralı tebliğe dayanak göstermek suretiyle, kanuni temsilci sıfatıyla adı geçen İflas Müdürlüğü adına 213 sayılı Kanun'un mükerrer 355/1. maddesi uyarınca kesilen usulsüzlük cezalarının hukuka uyarlık taşımadığına karar verilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmamız tarihi süreç bölümünde özetlendiği gibi Fransız Danıştayının, yıllar içinde geliştirdiği içtihatlarla, idari yargıcın uygulayacağı kuralların muhteva değil, amaç bakımından özgün olmasını tercih edebileceğine, idari yargıcın Code Civil hükümlerinden yararlanabileceğine karar verdiği anlaşılmaktadır.⁹²

Fransa'daki gelişim ve değişimler ışığında ülkemizde de “idari mevzuatın yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan boşluğun, genel hukuk ilkesi niteliği taşıyan **4721 sayılı Türk Medeni Kanunu 1. maddesinde** yer alan kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa hakim örf ve adet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir kuralı

⁹¹ Vergi Dava Daireleri Kurulu Esas No:2024/255, Karar No:2024/1013 sayılı kararı 2024 Yılı Danıştay Yıllık Raporu İlkesel Kararlar 204-207 / 317

⁹² Detaylı Bilgi İçin BKZ. Alperen Halim Çırak, ‘Tarihi Süreçte Kamu Hizmeti Anlayışının Dönüşümü’ (2021) 18(2) *Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi* 65–70. Conseil d’État, 6 Nisan 2011, *FaCT Ajaccio Diesel*, aktaran Truchet, *Droit Administratif* (2012) 33.

gereğince idari yargı organlarınca doldurulmasını zorunlu kılmaktadır.” şeklindeki içtihat yoluyla aşıldığı görülmektedir,

Örneklere görüldüğü üzere, **Danıştay uygulamasıyla geliştirilen güncel yargısal içtihatlarda özel hukuk kuralları ile ilke ve kavramlarına idari uyumsuzluklar ve vergi uyumsuzluklarına ilişkin davalarda** sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, özellikle tam yargı davalarında **idarenin sorumluluğu** konusu öne çıkmaktadır. İdari yargı mercileri, **sorumluluk davalarını** sonuçlandırmak amacıyla **Borçlar hukukuna ilişkin kuralları** uygulayabileceği gibi, diğer özel hukuk kurallarına da atıfta bulunabilmektedirler.

Ayrıca, **haksız fiil** ya da **sözleşmeden doğan sorumluluk** hallerinde, açıkça **Borçlar Kanunu, Ticaret Kanunu gibi özel hukuk kuralları yanında, İş Kanunu, Sosyal Güvenlik Kanunu** gibi doktrinde karma hukuk dalı⁹³ olarak adlandırılan kanun hükümlerine de atıf yapıldığı görülmektedir.

Bu anlamda, kusura dayalı sorumluluğunun özel hukuk sorumluluğundan farklı bir sorumluluk türü olduğu hususunda bir duraksama bulunmamasına karşın, **Borçlar Kanunu'nun 49. maddesindeki “Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür” hükmü** ile TBK 55/2 maddesindeki **“Bu Kanun hükümleri her türlü idare eylem ve işlemler ile idarenin sorumlu olduğu diğer sebeplerin yol açtığı.. zararlara ilişkin istem ve davalarda uygulanır”** hükmünün idarenin kusura dayalı sorumluluğundan doğan uyumsuzluklarda, **doğrudan uygulanabilir normlar** olarak kabul edilmekte ve sözü edilen kanun hükümlerinden yararlanıldığı anlaşılmaktadır.

İdari sözleşmelerde belirtilen usul ve esaslarda uyumsuzluğun çözümüne ilişkin hüküm bulunmayan hallerde ise **genel hukuk kurallarının göz ardı edilemeyeceğine ve bu doğrultuda ahde vefa, dürüstlük ilkesi ve güven ilişkisine** de sıkça göndermeler yapıldığı örnekleri verilen Danıştay içtihatlarından anlaşılmaktadır. Ayrıca Danıştay'ın genel hükümler bağlamında dürüstlük ilkesi ve güven ilişkisine atıfta bulunması idari yargı doktrininde çok önemli bir katkı olarak görülmektedir⁹⁴

İdari sorumluluk ve sözleşmeler dışındaki idari yargı uygulamasında ise, **Türk Medeni Kanunu'na yapılan atıfların; 1. maddesindeki hakimin hüküm yaratması yetkisine, 2. maddesindeki adalet ve hakkaniyet esasına, 3. maddesindeki iyi niyet kuralına, 4. maddesi ile hakime tanınmış olan takdir yetkisine, 5. maddesindeki fiil ehliyeti kuralına, 6. maddesinde yer alan “İddiasını ispat yükü iddia edene aittir.” kuralına ilişkin olduğu** anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan idari yargılama hukukunda önemli bir başlık olan **vergi yargılamasına konu uyumsuzluklarla** ilgili Danıştay kararlarında ise; **TMK'nun**

⁹³ Kaya, A. (2014). Amaçsal Yorum. Ankara Barosu Dergisi(4). ss365-381 s.373

⁹⁴ Malbeleşli (n37) s.154-155

intifa hakkı, miras (saklı pay) hakkı, TBK'nun hizmet sözleşmesi - eser sözleşmesi, TTK'nun şirketler hukuku, ticari faaliyetin kapsamı ve niteliği ile ilgili madde hükümlerine yapılan atıfların yoğunluk ve çeşitlilik arz ettiği görülmektedir.

Ayrıca, idari yargının görev alanına giren konularda, yukarıda adı geçen kanunlara açıkça atıf yapılmasa dahi, özellikle tam yargı davalarında söz konusu **kod kanunlardaki ilkelerin** idari yargı mercilerince benimsenerek, idare hukuku açısından maddi kanun hükmü konumunda işlev gördüğü gözlenmektedir.

Yukarıda örnekleri verilen güncel içtihat zenginliğine karşın, idari yargı ilk derece mahkemelerince uyuşmazlığın çözümlenmesinde idari kanunlar dışındaki özel hukuk kuralları hükümlerinin göz önünde bulundurulmaması veya yanlış uygulanması hususu olağan kanun yolu (temyiz) ve olağanüstü kanun yolu (kanun yararına temyiz) süreçleri incelemesinde Danıştay'ca bozma nedeni sayılmaktadır.⁹⁵

Bu nedenle, diğer hukuk dalları gibi idare hukuku disiplininin de hızla değişime uğraması ve kapsadığı alanların genişlemesi ve derinleşmesi gerçeği karşısında, bu gelişmelere uyum sağlamaya hizmet eden **yukarıda açıklanan örneklerin güncel ve ilkesel Danıştay içtihatları derlemesi olarak kabul edilmesi beklenmektedir.**

Ayrıca, başta ilk derece mahkemeleri olmak üzere, idare hukuku ve idari yargı alanında olanı anlama ve gelecek perspektifini de içeren anlamlandırma çabasını amaç edinen bilimsel çalışmalara katkı sağlaması dileğiyle, söz konusu örneklerin bu çabalara rehberlik edeceği değerlendirilmektedir.

Zira sürekli artarak ve değişerek özel hukuk kurallarıyla iç içe geçmek suretiyle karmaşık hale gelen Türk idare hukuku mevzuatı karşısında; yukarıda yer verilen **yargısal içtihatların tahlil edilmesinin bir ihtiyaç olmaktan öte, idari yargı doktrinin yeni ve kapsamlı fikirlere olan gereksiniminin de giderilmesinde önemli bir etken olduğunda** kuşku bulunmamaktadır.

Bunlara ilaveten, örnekleri verilen ve özel hukuk ile idari yargının ortak ilgi alanında kaldığına şüphe bulunmayan konularda, **gerek meslek öncesi gerek meslek içi eğitimlerle idari yargı hâkimlerinin söz konusu konulara ilişkin farkındalıklarının artırılmasının ihmal edilmemesi** de önemli bir husus olarak değerlendirilmektedir.

Ancak idari yargı mercilerinin, önüne gelen meselede özel hukuk maddi hukuk kurallarını ve ilkelerini uygularken ait olduğu idari yargı rejiminin amacının, fonk-

⁹⁵ 1 Temmuz 2025 tarihli ve 32943 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan, 18 Haziran 2025 tarihli ve 7551 sayılı "Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ek madde 2 hükmü ile Cumhurbaşkanınca anonim şirket şeklinde kurulan kamu sermayeli şirketlerin, **Türk Ticaret Kanununun** kuruluş ve tescile ilişkin hükümlerinden muaf tutulacağı hüküm altına alınmaktadır. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250701-1.htm> (erişim: 16 Temmuz 2025).

siyonunun, etkinliğinin, kendine has vasıflarının ve **idari yargı rejimine hakim olan temel ilke ve esasların gözetilmesi ve söz konusu kuralların da aşırılığa gitmeden, bu konuda ihtisaslaşmış olan idari yargıya göre yorumlanması ve ortaya konulması da bir gereklilik olduğu** unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

Akyılmaz, Bahtiyar, Mustafa Sezginer ve Cemil Kaya. *Türk İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2019.

Akyılmaz, Bahtiyar. "İdari Yargıda Hâkimin Hüküm Vermesi." *Danıştay ve İdari Yargı Günü: 149. Yıl Sempozyumu (11 Mayıs 2017, Ankara)*. Danıştay Yayınları No: 93, 2017,

Bahtiyar, Akyılmaz. *Hukuk Devleti İlkesinin Gereklileri ve İdari Yargının Önemi*. Danıştay Yayınları No: 114. *154. Yıl Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu*, 10-11 Mayıs 2022. Ankara: T.C. Danıştay Başkanlığı, 2022.

Bahtiyar Akyılmaz, "İdari Yargıda Hâkimin Hüküm Vermesi," *Danıştay ve İdari Yargı Günü: 149. Yıl Sempozyumu (11 Mayıs 2017, Ankara)*, Danıştay Yayınları No: 93 (Ankara: Danıştay Başkanlığı, 2017),

Akıllıoğlu T, 'Adalet Kavramı ve İnsan Hakları' in Güriz A (ed), *Adalet Kavramı* (Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları 1994).

Akıllıoğlu T, 'Ticaret Bakanlığının Anonim Ortaklık Ana Sözleşme Değişikliğine İzinin Çıkardığı Yönetim Hukuku Sorunları' (2018) *BATIDER* 10(2).

Alperen Halim Çırak, 'Tarihi Süreçte Kamu Hizmeti Anlayışının Dönüşümü' (2021) 18(2) *Kamu Hukuku Araştırmaları Dergisi* 65–70.

Aslan Z, *Açıklamalı ve İçtihatlı İdari Yargılama Usulü Kanunu: Vergi Yargılaması Dahil* (3. baskı, Seçkin Yayınevi 2022).

Atay E, *İdare Hukuku* (Turhan Kitabevi, Ankara 2012).

Çağlayan R, *İdari Yargılama Hukuku* (13. baskı, Seçkin Yayınları, Ankara 2021) 234–237.

Çağlayan R, *İdari Yargılama Hukuku* (16. baskı, Seçkin Yayınevi 2024).

Demirkol S, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin İdari Davalarla İlgili Yargılama Ayrıntıları: İhmal-Tire İhlal* (Beta Yayınları, İstanbul 2020) 58.

Eroğlu H, *İdare Hukuku* (4. baskı, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 1985).

Gözler K ve Kaplan G, *İdare Hukuku Dersleri* (23. güncellenmiş baskı, Ekin Basın Yayın Dağıtım 2021).

Gürdoğan, Burhan. “Temyiz Mahkemesinin Kontrolü Bakımından: Vakıa ve Hukuk.” *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (AÜSBFD), cilt 1, sayı 3 (1956)

Gürsel MK, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası: İdare Hukuku Açısından Bir İnceleme (Turhan Kitabevi 2003).

Özay İ, ‘Türkiye’de İdari Yargının İşlev ve Kapsamı’, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu (Danıştay Yayınları, No: 33, Ankara 1982).

İnceoğlu S, *Adil Yargılanma ve Yargı Etiği* (Avrupa Konseyi Yayınları, Ankara, Şen Matbaa Kasım 2007).

Malbeği N ve Özmeriç MA, ‘İdarenin Sözleşme Akdetme Zorunluluğu ve Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluğu’ (2020) 2 *Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 145.

Onar SS, İdare Hukukunun Esasları Cilt 3 (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları 1966).

Özekes M, ‘Yargılama Bütünlüğü İçinde Medenî ve İdarî Yargıya Bakış ve Değerlendirme’ *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi* Sayı 23 (Aralık 2024).

Özyörük M, *Ankara Hukuk Fakültesi Ders Notları* (1974) 69–70.

Sezginer M, İptal Davasının Uygulama Alanı Bakımından Ayrılabilir İşlem Kuramı (Yetkin Yayınları, Ankara 2000).

Seviğ VR, ‘İdare Hukukunda Önemin Umumi Hizmete veya Amme Velayetine Verilmesi Üzerinde Gözüken Tartışmalar’ (1949) 6(2) *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 4.

Toydemir S, *Adil Yargılanma Bağlamında Türk İdari Yargı Sistemi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 2023).

Ulusoy, Ali D. İdari Yargılama Hukuku. Gözden Geçirilmiş 2. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.

Yetişkin MB, ‘Hukuk Mahkemesi Kararlarının İdare Mahkemesinde Görülen Uyuşmazlıklara Etkisi Hakkında Bir İnceleme’ (2024) 72 *Adalet Dergisi*.

Yıldırım R, Çınarlı S ve Azak K, *Türk İdare Hukuku Dersleri - Cilt 1* (Adalet Yayınevi, Eylül 2024).

Yılmaz D, ‘İdare Hukuku ve Özel Hukuk Arasında Yarışma mı Uzlaşma mı?’ (2013) 4(2) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 17.

Mevzuat

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (2709 sayılı Kanun, 7 Kasım 1982), Resmî Gazete, 07.11.1982, Sayı: 17863, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 28.06.2025).

2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Resmî Gazete, 20.01.1982, Sayı: 17580, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2577&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 28.06.2025).

4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu, Resmî Gazete, 22.01.2002, Sayı: 24648, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4735&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 28.06.2025).

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, Resmî Gazete, 04.02.2011, Sayı: 27836, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6098&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 28.06.2025).

7515 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete*, 01.07.2025, Sayı: 32943, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/07/20250701-1.htm> (erişim: 16.07.2025).

5253 sayılı Dernekler Kanunu, Resmî Gazete, 23.11.2004, Sayı: 25649, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5253&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 28.06.2025).

5737 sayılı Vakıflar Kanunu, Resmî Gazete, 27.02.2008, Sayı: 26800, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5737&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 28.06.2025).

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu, Resmî Gazete, 23.12.1965, Sayı: 12056, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 28.06.2025).

2872 sayılı Çevre Kanunu *Resmî Gazete Tarihi: 11.08.1983 Resmî Gazete Sayısı: 18132* <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2872&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 03.07.2025).

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu *Resmî Gazete Tarihi: 10.01.1961 Resmî Gazete Sayısı: 10705* <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=213&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4> (erişim: 03.07.2025).

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu *Resmî Gazete Tarihi: 06.01.1961 Resmî Gazete Sayısı: 10700* <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=193&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=4> (erişim: 03.07.2025).

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu *Resmî Gazete Tarihi: 02.11.1984 Resmî Gazete Sayısı:18563* <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=3065&-MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 03.07.2025).

1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu *Resmî Gazete Tarihi: 11.08.1970 Resmî Gazete Sayısı: 1357* <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1319&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

(erişim: 03.07.2025).

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu *Resmî Gazete Tarihi: 21.06.2006 Resmî Gazete Sayısı: 26205* <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5520&-MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (erişim: 03.07.2025).

Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesi, E. 1990/40, K. 1991/33, 01.10.1991, <www.hukukturk.com> (erişim: 18.03.2021).

Anayasa Mahkemesi, E. 1976/28, K. 1976/28, 25.05.1976, *Resmî Gazete*, 16.08.1976, Sayı: 15679.

Anayasa Mahkemesi, E. 2014/94, K. 2014/160, 22.10.2014, *Resmî Gazete*, 04.03.2015, Sayı: 29285.

Anayasa Mahkemesi, E. 2014/61, K. 2014/166, 07.11.2014.

Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru No: 2015/14525, 10.10.2019.
Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru No: 2020/34827, 17.07.2024.

Danıştay

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2007/..., K. 2012/801, 25.04.2012, *Danıştay Dergisi* 2012, Sayı: 130, s. 23-33.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2020/911, K. 2020/1891, 19.10.2020.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2023/1712, K. 2024/1291, 06.06.2024.

Danıştay 9. Dairesi, E. 2002/1896, K. 2002/4593, 13.11.2002.

Danıştay 4. Dairesi, E. 2015/7664, K. 2019/2774, 10.04.2019.

Danıştay 9. Dairesi, E. 2016/16008, K. 2019/7545.

Danıştay 10. Dairesi, E. 2021/4689, K. 2023/5262, 05.10.2023 (Kanun Yararına Bozma), *Resmî Gazete*, 31.01.2024, Sayı: 32446.

Danıştay 13. Dairesi, E. 2022/1359, K. 2022/3877.

Danıştay 10. Dairesi, E. 2016/16015, K. 2020/2595, *Danıştay 2020 Yıllık Raporu*.

Danıştay 13. Dairesi, E. 2017/1845, K. 2020/922.

Danıştay Üçüncü Daire Esas No:2023/10330, Karar No:2024/3235 Danıştay 2024 Yıllık Rapor İlkesel Kararları

Danıştay Üçüncü Daire Esas No:2023/10330, Karar No:2024/3235 Danıştay 2024 Yıllık Rapor İlkesel Kararları

Vergi Dava Daireleri Kurulu

Vergi Dava Daireleri Kurulu (VDDK), E. 2023/132, K. 2024/1107, 4 Aralık 2024 tarihli karar

Yargıtay

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, E. 2022/3497, K. 2023/4598, 27.04.2023.

Uyuşmazlık Mahkemesi

Uyuşmazlık Mahkemesi, E. 1948/4, K. 1948/9, 13.04.1948, Resmî Gazete, 16.08.1948, Sayı: 6983.

Uyuşmazlık Mahkemesi (2. Dairesi), E. 2014/780, K. 2016/418, 16 Mart 2016 tarihli karar.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi, *Dilek Genç/Türkiye*, B. No: 74601/14 ve 78295/14, 21.01.2025.

Conseil d'État (Fransa)

Conseil d'État, 6 Nisan 2011, *FaCT Ajaccio Diesel*, aktaran Truchet, *Droit Administratif*(2012).

